

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologie

Bakalářská práce

**LITURGICKÝ PROSTOR KOSTELA SV. JAKUBA STARŠÍHO
V ŘÍMSKOKATOLICKÉ FARNOSTI BORŠOV NAD VLTAVOU**

Vedoucí práce: ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.
Autor práce: Martin Čerkl
Studijní obor: Pedagogika volného času (PS)
Ročník: Třetí

2023

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum

Podpis

Zde na prvním místě srdečně děkuji vedoucí práce ThLic. Michaelé Vlčkové, Th.D. za její odborné vedení práce, ochotu a užitečné rady. Dále srdečně děkuji panu Adolfu Benischkovi a panu Janu Marešovi za poskytnutí materiálů a informací o kostele sv. Jakuba Staršího v Boršově nad Vltavou, také děkuji administrátorovi farnosti R.D. Bc. Pavlu Bickovi za poskytnutý rozhovor. Na závěr velmi děkuji své přítelkyni a rodině, která mě podporovala po celou dobu studia a rovněž při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1 Liturgie	8
1.1. Význam pojmu a jeho vývoj v historickém kontextu	8
2 Liturgický prostor	10
2.1. Význam pojmu	10
2.2. Vývoj liturgického prostoru v historickém kontextu	11
2.3. Vliv II. vatikánského koncilu na podobu liturgického prostoru	12
2.4. Prostorové vybavení chrámového interiéru	13
2.4.1. Kněžiště	13
2.4.2. Oltář	14
2.4.3. Svatostánek	15
2.4.4. Ambon	15
2.4.5. Katedra a sedadlo pro kněze	15
2.4.6. Místa pro věřící	16
2.4.7. Místo pro křest	16
2.4.8. Zpovědní místo	17
2.4.9. Místo pro sbor zpěváků	17
2.4.10. Věž a zvony	17
3 Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou	18
3.1. Boršov nad Vltavou	18
3.2. Popis a vývoj farnosti Boršov nad Vltavou	19
3.2.1. Popis farnosti Boršov nad Vltavou	19
3.2.2. Historický vývoj farnosti Boršov nad Vltavou	19
3.3. Sakrální stavby na území farnosti	20
3.3.1. Kostel sv. Jakuba Staršího	20
3.3.2. Kostel sv. Václava	20
3.3.3. Kaple sv. Jana Nepomuckého	20
3.3.4. Kaple sv. Josefa	21
3.3.5. Kaple Nejsvětějšího Srdce Páně	21
3.3.6. Kaple sv. Petra a Pavla	21
3.3.7. Kaple Nejsvětější Trojice	22
3.3.8. Kaple Panny Marie Bolestné	22
4 Kostel sv. Jakuba Staršího v římskokatolické farnosti Boršov nad Vltavou 23	
4.1. Historický vývoj objektu	23
4.2. Popis současné podoby objektu	26

4.2.1. Exteriér.....	26
4.2.2. Interiér.....	28
5 Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou a její prostor ve volném čase	31
Závěr.....	32
Seznam použitých zdrojů.....	33
Literatura.....	33
Internetové zdroje.....	34
Seznam zkratk.....	35
Seznam příloh.....	36
Přílohy.....	38
Příloha I. – fotografie exteriéru kostela sv. Jakuba Staršího.....	38
Příloha II. – fotografie interiéru kostela sv. Jakuba Staršího.....	46
Příloha III. – zajímavosti o kostelu sv. Jakuba Staršího.....	56
Příloha IV. – fotografie sakrálních staveb na území farnosti.....	61
Příloha V. – fotografie z aktivit farnosti.....	68
Zdroje přílohy I.....	69
Zdroje přílohy II.....	69
Zdroje přílohy III.....	70
Zdroje přílohy IV.....	70
Zdroje přílohy V.....	70
Abstrakt.....	71
Abstract.....	72

Úvod

Na úvod bych rád zmínil důvody, proč jsem si vybral téma bakalářské práce Liturgický prostor sv. Jakuba Staršího v Římskokatolické farnosti Boršov nad Vltavou.

Toto téma mě zaujalo z mnoha důvodů. Jedním a myslím, že i hlavním důvodem je, že jako člověk, který se narodil do katolické rodiny, mám k místu kostela sv. Jakuba Staršího blízký vztah. Oslavil jsem v něm i svátost prvního svatého přijímání. Velkou část dětství jsem prožil u svých prarodičů, kteří bydlí přímo naproti onomu kostelu. Dědeček zde dělal dlouhá léta kostelníka, a také je na tomto místě pochován. Kostel sv. Jakuba Staršího se nachází v samotném srdci Boršova nad Vltavou. Na první pohled obyčejný vesnický kostel v sobě skrývá krásu, historii i lidské příběhy. Zkrátka má svůj jedinečný *genius loci*, a proto mě zajímá i jeho vývoj a současná podoba liturgického prostoru.

Cílem mé bakalářské práce je popsat vývoj a historii kostela sv. Jakuba Staršího a představit jeho vlastní liturgický prostor. Budu se také snažit vymežit význam pojmu „liturgický prostor“ v obecné rovině a stručně přiblížit jeho historický vývoj až k současné podobě. V neposlední řadě bych v této práci, jako student oboru pedagogika volného času, rád zmínil volnočasové aktivity výchovně působící na děti, dospívající, dospělé i seniory, které římskokatolická farnost v Boršově nad Vltavou nabízí a liturgický prostor k těmto činnostem využívá.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti hlavních kapitol.

V první úvodní kapitole se zaměřuji na objasnění pojmu liturgie. Stručně zde uvedu jeho podstatu a historický vývoj. V této části bakalářské práce budu čerpat zejména z knih: Adam Adolf: *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*; Berger Rupert: *Liturgický slovník* a Vlčková Michaela: *Tělo, čas a prostor v liturgii*. Mezi další zdroje použité v této části patří: Foltynovský Josef: *Liturgika*; Richter Klemens: *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie* a *Kodex kanonického práva* z roku 1983.

Druhá kapitola věnuje pozornost křesťanskému liturgickému prostoru. Zde se pokusím přiblížit význam pojmu „liturgický prostor“ a stručně nastínit jeho historický vývoj. Následně se budu zabývat vlivem II. vatikánského koncilu na podobu liturgického prostoru a na závěr uvedu a popíšu vybavení chrámového interiéru. V této části bakalářské práce pro mě budou inspirací knihy: Adam Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*; Berger Rupert: *Liturgický slovník*; Černoušek Tomáš: *Liturgický prostor*; Vlčková Michaela: *Tělo, čas a prostor v liturgii*; Vlčková Michaela: *Znamení víry v krajině* a Hlinický Josef: *Sakrálny priestor na začiatku 21. storočia*. Dalšími využitými zdroji v této části práce byly knihy: Foltynovský Josef: *Liturgika*; Eliade Mircea: *Posvátné a profánní*; Guardini Romano: *O posvátných znameních*; Kunetka František: *Eucharistie v křesťanské antice* a Blažíček, Kropáček: *Slovník Pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství malby a užitého umění*.

Třetí kapitola je věnována římskokatolické farnosti Boršova nad Vltavou jakožto územnímu společenství. V úvodu této kapitoly popíšu historický vývoj obce, důležitý pro vývoj obecního kostela, a dále představím samotnou farnost, která tvoří územní celek s okolními přifařenými obcemi. Popisovat budu především její historický vývoj, poněvadž kostelu sv. Jakuba Staršího bude věnována samostatná kapitola. V závěru kapitoly dám prostor vyniknout dalším sakrálním stavbám na území farnosti. Jedná se zejména o kostel a návesní kaple. V této části práce se budu opírat především o knihy:

Mareš Vojtěch: *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*; Kovář Daniel: *Českobudějovicko I. levý břeh Vltavy* a Krejčů Irena: *Od minulosti k přítomnosti obce Boršova nad Vltavou*. Pro podkapitulu o sakrálních stavbách mi bude zdrojem internetový portál *Jihočeské kapličky* a stránky *Národního památkového ústavu*.

Čtvrtá kapitola se zabývá vývojem a současnou podobou liturgického prostoru kostela sv. Jakuba Staršího jak v oblasti exteriéru, tak interiéru. Při popisu současné podoby kostela se snažím co nejvíce vycházet z vlastní zkušenosti na základě získaných znalostí. V části pojednávající o historickém vývoji objektu je pro mě stěžejním zdrojem literatury a inspirace kniha: Lavička Roman, Krejčí Vojtěch Benedikt: *stavebně-historický průzkum: Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou*, který vychází především z pramene farní kroniky *Gedenkbuch der Pfarre Paireschau*, obsahující zápisy z let 1895-1971. Další knihy, z kterých jsem čerpal jsou: Mareš Vojtěch: *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*; Lavička Roman: *Pozdně gotické kostely na Rožmberském panství* a Braniš Josef: *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém, díl VIII, politický okres Česko – budějovický*.

Poslední pátá kapitola mé bakalářské práce se věnuje volnočasovým aktivitám, které farnost Boršov nad Vltavou nabízí. V této kapitole budu vycházet z internetové stránky farnosti a z informací zjištěných prostřednictvím rozhovoru s administrátorem farnosti, farářem Pavlem Bickem.

1 Liturgie

1.1. Význam pojmu a jeho vývoj v historickém kontextu

Motto: „Pro Boží milosrdenství vás vyzývám, bratři, abyste vydávali své životy Bohu jako živou, svatou a příjemnou obětí; to bude vaše pravá bohoslužba.“

(Římanům 12,1)

Pro pochopení pojmu liturgie je důležité v úvodu začít samotným vymezením významu tohoto slova. Slovo *leitúrgiá*, pocházející z řečtiny, je složeninou podstatného jména *ergon* (dílo) a přídavného jména *leitós* (patřící k lidu) odvozeného od slova *leós* (lid). Doslova tedy znamená slovo *leitúrgiá* dílo lidu. Šlo o služby majetných vykonávané pro lid nemajetný. Později se tímto pojmem rozuměl každý veřejný výkon služby a od 2. století př. Kr. pojem zahrnoval i službu kultovní.¹

V Septuagintě, tj. řecký překlad Starého Zákona, se používá výraz liturgie pro službu chrámovou. Kvůli této skutečnosti se podstata slova vyskytuje i v Novém Zákoně, avšak v odlišném významu. Jednalo se převážně o charitativní a bohoslužebné činy.² V evangeliích se můžeme dočíst o Ježíši Kristu jako o předním liturgovi. Zejména ze Skutků a Listů se dovídáme alespoň částečně o liturgii mladé Církve.³ Později se pojmem *leitúrgiá* rozumí jak služba Bohu, tak i obci. Postupem času se však na řecky mluvícím východě význam slova zužuje na slavení eucharistie a v této podobě se uchoval až do dnešních dob. Na západě se tento výraz začal objevovat zásluhou humanistů až v 16. století. V 17. a 18. století se stal podnětem pro reformační církve ve smyslu křesťanské bohoslužby.⁴ Pojem liturgie se objevuje v římskokatolické církvi jako *terminus technicus*. Kodex kanonického práva (*Codex Iuris Canonici*, CIC) z roku 1917 v kán. 1257 pojednává o kompetenci Apoštolského stolce řídit svatou liturgii.⁵ Toto nařízení převzal v upravené podobě CIC z roku 1983, konkrétně kán. 838, jehož § 1 praví že: „Řízení posvátné liturgie je vyhrazeno pouze církevním představeným, a to Apoštolskému stolci a podle norem práva diecéznímu biskupovi“.⁶ Apoštolskému stolci také přísluší podle kán. 838 § 2 vydávání liturgických knih a přezkoumání jejich překladů⁷ a podle § 4 náleží diecéznímu biskupovi: „v jemu svěřené církvi vydávat v mezích své působnosti normy v liturgických věcech, závazné pro všechny.“⁸

Liturgie se do II. vatikánského koncilu subsumovala pod pojem kultu a pojednávala pouze o vztahu člověka k bohu. Často se přehlížel fakt, že v liturgii se nejedná pouze o

¹ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 17.

² Srov. Tamtéž, s. 17.

³ Srov. FOLTYNOVSKÝ, J. *Liturgika: 2. vyd.* Olomouc, 1936, s. 12.

⁴ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 17.

⁵ Srov. Tamtéž, s. 18.

⁶ JAN PAVEL II., *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd.* Praha, 1994, s. 127.

⁷ Srov. Tamtéž.

⁸ Tamtéž.

lidské konání, nýbrž na prvním místě je Boží spasitelné působení.⁹ V návaznosti na toto působení člověk spolu s Kristem odpovídá Bohu děkováním skrze Ducha svatého.¹⁰

V liturgickém jednání nacházíme také určitou symboliku. Není zaměřeno na efekt a výkon, jakožto prostředek k dosažení nějakého účinku, ale jeho podstatou je chvála Boha Otce a posvěcení člověka.¹¹ Člověk se však nechová pouze pasivně, očekává se od něho připravenost ke slyšení a víře, aktivní poslouchání a naslouchání. Nejde přitom o působení jednoho člověka, ale celého společenství, které se v teologii sv. Pavla označuje mystickým tělem, jehož hlavou je Kristus.¹² Reforma II. vatikánského koncilu (*Sacrosanctum concilium*, SC) tento postoj definovala jako „aktivní účast“.¹³ SC nazývá liturgii také jako zdroj, z něhož vyplývá síla, a vrchol, k němuž směřuje veškerá činnost církve.¹⁴ Po II. vatikánském koncilu se rozvíjelo zkoumání liturgie z pohledu společenskovedních disciplín, zejména v sociologii a antropologii.¹⁵ Začaly se objevovat novodobé směry, zdůrazňující aktivní vzájemný dialog mezi Bohem a člověkem. Tyto přístupy vyvracely rozšířené mylné představy o tom, že liturgie je pouze souhrnem všech ceremonií a předpisů při bohoslužebných úkonech.¹⁶

Liturgie je chápána jako bohoslužba s velkou pestrostí forem, která ale musí být směřována jak k Bohu, tak k církevní obci. Existují dva podstatní nositelé křesťanské bohoslužby – Kristus a církev.¹⁷ Ze všech svátostí je hlavním a neoddělitelným dílem bohoslužby bezesporu slavení eucharistie označované v dokumentu SC jako Kristovo velikonoční tajemství. První svátostí každého křesťana je křest a biřmování začleňující věřícího do církevního společenství. Svátosti zahrnují také svátost smíření a pomazání nemocných, které pomáhají lidem v těžkých životních situacích. Dále mezi tzv. „stavovské svátosti“ patří svátost svěcení a manželství, které povolávají a zmocňují církev k zvláštním službám. Čtení a kázání formou „Zvěstování Božího slova“ je podstatnou součástí liturgie a bohoslužby samotné.¹⁸ Denní modlitby a liturgické čtení (latinsky: *Liturgia horarum*; česky: modlitba hodin) jsou taktéž součástí liturgie. Jde o každodenní modlitby během celého dne, které tvoří především biblická čtení a žalmy. Modlitby byly rozvrženy a naposledy upraveny II. vatikánským koncilem.¹⁹ Nesmíme opomenout ani žehnání a svěcení ve svátostinách různějších typů jako např. pohřeb, přísaha, slib, zasvěcení, či žehnání. Kdekoliv se tedy prostřednictvím biskupa, nebo jen jednotlivé skupiny věřících aktivně sejde společenství církve, jedná se o liturgickou činnost²⁰, která se koná jak v určitém čase, tak na určitém místě.

⁹ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 246.

¹⁰ Srov. RICHTER, K. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha, 1996, s. 17.

¹¹ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 13.

¹² Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 19.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 24.

¹⁴ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 247.

¹⁵ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 14.

¹⁶ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 19.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 24.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 23.

¹⁹ Srov. *Křesťanská modlitba* [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://modlitba.cz>

²⁰ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 24.

2 Liturgický prostor

2.1. Význam pojmu

Motto: „I vy buďte živými kameny, z nichž se staví duchovní dům, abyste byli svatým kněžstvem a přinášeli duchovní oběti.“

(1 Petr 2,5)

Veškeré lidské bytí je podmíněno prostorem. Naše existence je neustále prostorem určována a ohraničována. Lidské tělo je prvním styčným bodem a místem každého vnitřního symbolického spojení. Prostřednictvím tohoto spojení poznáváme své hranice a díky tomu také poznáváme možnosti překročení těchto hranic skrze komunikaci. Tělo je prostředkem pro vyjadřování sebe sama, není ale prostředkem jediným – obklopuje nás hmotný svět, který náš životní prostor tvoří a je předpokladem pro naši komunikaci s okolním světem.²¹

Liturgická jednání v podobě gest, úkonů a postojů se odehrávají v prostoru a jsou řízena představami o prostoru, které souvisejí se stavbou lidského těla. Veškerý náš pohyb je komunikačním procesem, ve kterém význam prostoru a jeho vnímání hrají podstatnou roli.²² V archaických tradičních kulturách se pro nábožensky založeného člověka jeví posvěcený posvátný prostor jako významný a silný. Z tohoto důvodu se tak zásadně liší jeho samotné vnímání od protikladného profánního (nenáboženského) prostoru. Věřícími je dokonce posvátný prostor vnímán jako jediný – skutečně existující.²³ Křesťanství je dokonce posvátný prostor vnímán jako jediný – skutečně existující.²³ Křesťanství je navíc navázanost na židovství nepřijímá pojetí chrámu jako posvátného prostoru.

V Novém Zákoně jsou věřící označováni jak Kristovým tělem, tak živými kameny chrámu. Společenství církve se tedy dá nazvat živým chrámem Božím, který směřuje vzhůru k nebesům. V chrámu křesťanské obce představuje Kristus základní kámen a všechny prvky, díky nimž drží chrám pohromadě. Od počátku křesťanství bylo zřejmé, že při bohoslužebném shromáždění dodává vznešenost aktu shromážděná obec a liturgie, nikoliv budova (kostel). V křesťanství tedy narozdíl od židovského chrámu mají shromažďovací domy pouze služební charakter.²⁴ I přes tento fakt se však později budova posvěceného chrámu stala liturgickými úkony podmíněnou a nedílnou součástí liturgie.

Symbolika architektury hraje v mezilidské komunikaci významnou roli. Vzájemné propojení architektury a lidské existence definuje prostor lidského světa a jeho dynamické utváření.²⁵ Chránová architektura má za úkol vytvářet takový prostor, jehož význam bude daleko přesahovat klasické stavby. Má zároveň na člověka působit dvojím způsobem z hlediska interiéru i v oblasti exteriéru. Tím by měl prostor jedince oslovit a přimět ho naslouchat poselství architektury. Tento prostor je situován do tří směrů.²⁶ Podle východního směru, kde tvář slunce vychází, se řídí duše k Bohu a Bůh sestupuje k člověku. Tento směr symbolizuje samotného Krista, jehož paprsky Božího světla směřují do našeho srdce a jemuž je věnován náš vstřícný pohled. Směr od severu k jihu, kde tma hledí ke světlu, ztělesňuje v Božím slově hořící srdce – svítící a zahřívající. Směr

²¹ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 41-42.

²² Srov. Tamtéž, s. 64.

²³ Srov. ELIADE, M. *Posvátné a profánní*. Praha, 1994, s. 17.

²⁴ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 401.

²⁵ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 79

²⁶ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 16.

od zdola vzhůru je pohybem duše k Božskému ráji skrze modlitbu a oběti.²⁷ Chrámová architektura také musí dostát požadavkům liturgie a obce věřících, proto je klíčové vyjevovat v prostoru církevní obec, a nikoliv jí zatemňovat. Jedná se tak o důležitá kritéria, která se musejí promítnout do liturgického prostoru. Například je žádoucí, aby byl oltářní prostor zdůrazněn vůči prostoru vyhrazenému věřícím. Pokud je však výrazně oddělen, může se narušit soudržnost společenství slavící posvátnou liturgii. Považuje se za nevhodné, aby oltářní prostor byl vyvýšen ve stylu jeviště.²⁸

Chrámový prostor nepředstavuje pouze funkční budovu pro slavení liturgie. Obsahuje množství symbolik, ztělesnění myšlení, uměleckého citění, zručnosti a technické dovednosti. Promítá v sobě také historický vývoj lidstva a podněty z různých dob a kultur.²⁹ Prostor uvnitř chrámu musí být pro liturgické úkony funkčním prostředkem. Slavnost eucharistie je ve své podstatě velikonočním shromážděním věřících, v němž přejímáme radost, útěchu a sílu božských zaslíbení, proto by měl prostor působit slavnostně a povzbudivě.³⁰ V prostoru by také měly mít pro vznešenost a důstojnost své místo hudební, sochařská a malířská díla. Umění pomáhá člověku upoutat pozornost a soustředit se na modlitbu.³¹

Chrám musí být vyhovujícím prostředkem měnících se forem liturgie. Nové prvky musí odpovídat době vzniku a zároveň by neměly kopírovat minulé slohy. Památkové požadavky by měly ustoupit požadavkům liturgie.³² Tyto požadavky zmiňuje T. Černoušek ve své knize *Liturgický prostor* v kapitole „Zásady řešení liturgického prostoru“ a nabízí řešení např.: „vytvářením více účelových prostorů, kde jeden prostor slouží jednak k liturgii, jednak jako společenská místnost, herna či třída dětí. Toto řešení je nouzové. Cílem musí zůstat vytváření skutečně liturgického prostoru s charakterem znamení a výzvy. Víceúčelové církevní prostory bývají výrazově neutrální a měly by být považovány jen za pomoc v nouzi“.³³ Aby byl prostor víceúčelový, musí na něj navazovat další prostory, které budou sloužit farnímu společenství, a tj. víceúčelový sál (např. k pořádání přednášek, hostin a promítání filmů a videí); třídy k učení; klub mládeže; klub seniorů; klub skautů; farní knihovna s čítárnou; školka pro malé děti.³⁴

2.2. Vývoj liturgického prostoru v historickém kontextu

Motto: „Jste stavbou, jejímž základem jsou apoštolové a proroci a úhelným kamenem sám Kristus Ježíš. V něm je celá stavba pevně spojena a roste v chrám, posvěcený v Pánu; v něm jste i vy společně budování v duchovní příbytek Boží.“

(Efezským 2,20)

Na samém počátku církve nebyl na prvním místě prostor ale shromáždění věřících. Křesťané se v době pronásledování shromažďovali tam, kde jim to prostor dovolil. Obvyklým místem pro shromáždění byly v období rané církve prostory katakomb nebo soukromé domy věřících. Do 3. století můžeme hovořit o období křesťanské církve jako

²⁷ Srov. GUARDINI, R. *O posvátných znameních*, 2. vyd. Kostelní Vydří, 1992, s. 47.

²⁸ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 404.

²⁹ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 80.

³⁰ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 405.

³¹ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 25-26.

³² Srov. Tamtéž, s. 28.

³³ Tamtéž, s. 28.

³⁴ Srov. Tamtéž, s. 28.

o „domácím“. Křesťanská obec neměla potřebu stavět sakrální prostory, jelikož pro ni posvátný chrám představoval sám Ježíš Kristus.³⁵

Za vlády císaře Konstantina na počátku 4. století vznikají na posvátných místech mohutné baziliky pro účely slavení eucharistie vedené biskupem.³⁶ Ve srovnání s obdobím domácích církví se v této době pojetí liturgie změnilo a jeho nová podoba se promítla i do stavební architektury. Výrazněji se vyčleňoval oltářní prostor umístěním do apsidy, kam měl přístup pouze biskup a presbyteri. Při závěru apsidy byla situována katedra biskupa, která vizuálem připomínala trůn a zdůrazňovala tak ono hierarchické členění církve. Věřícím byl vyhrazen prostor podélné lodi. Slavení eucharistie se postupem času stalo záležitostí kněží.³⁷ Později získává církevní architektura prvky románského slohu, na který navázal sloh gotický, který se stal základním stavebním stylem v rozmezí 12. až 15. století.³⁸ V gotice přetrvávalo hierarchické členění kněžiště od chrámové lodi. Začala se stavět přepážka mezi prostory kněžiště a lodi, jedná se o tzv. *lektorium*, které de facto rozděluje tento prostor na dvě části.³⁹ Býval opatřen řečnickým pultem a někdy i tribunou pro zpěváky. V období renesance a baroka však byla lektoría odstraňována, aby nerozptylovala pohled věřících k hlavnímu oltáři.⁴⁰ Místo hlavního liturgického dění ke slavení eucharistie zůstalo pro věřící v jistém smyslu stále oddělené a vzdálené.

V 16. století se začíná utvářet nový umělecký směr – baroko. V tomto období docházelo k výstavbě prostorných chrámů z důvodu co možná největšího podílení se na slavení eucharistie ze strany věřících. Barokní styl charakterizuje tento prostor především myšlenkou, že návštěva chrámu se má stát pro věřícího zážitkem. Prostory chrámu proto bývaly silně a bohatě zdobené zlatými prvky a zdobenými sloupy. Později na barokní umělecký styl navazuje klasicismus, který ale nepřináší žádné razantní změny v řešení liturgického prostoru.

V 19. století přichází zájem o středověkou architekturu, především o gotiku. To dalo vzniknout novému směru, tzv. novogotice. V tomto směru nově vznikající kostely a kaple přejímaly dřívější gotické prvky. Ve 20. století přichází tzv. moderní chrámová architektura, ve které je podstatné, aby prostor chrámů tvořil jednotu po vzoru Božího lidu, v níž se všichni společně podílejí na liturgickém slavení. Tato architektura vychází především z církevní reformy II. vatikánského koncilu, který změnil pohled na liturgii a stanovil nová kritéria k uspořádání liturgického prostoru.

2.3. Vliv II. vatikánského koncilu na podobu liturgického prostoru

Druhý vatikánský koncil nazývaný též „Obecní koncil“ bylo shromáždění biskupů ohlášené 25.1.1959 Janem XXIII. Koncil trval se svými čtyřmi zasedacími obdobími od 11.10.1962 do 8.12. 1965.⁴¹ Tato reforma byla významnou událostí pro budoucnost liturgie a církve obecně. Hlavním cílem koncilu byla podpora sjednocování všech

³⁵ Srov. KUNETKA, F. *Eucharistie v křesťanské antice*. Olomouc, 2004, s. 192-194.

³⁶ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 402

³⁷ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, České Budějovice, 2017, s. 80.

³⁸ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 402

³⁹ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*, České Budějovice, 2017, s. 81.

⁴⁰ Srov. BLAŽÍČEK, O. J.; KROPÁČEK, J. *Slovník Pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství malby a užitého umění*. Praha, 1991, s. 119.

⁴¹ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 207.

věřících, prohlubování křesťanského života a přizpůsobení potřeb věřících nynějším poměrům, z tohoto důvodu koncil považuje za svůj hlavní úkol obnovit a rozvíjet samotnou liturgii.⁴² Tuto snahu reflektoval první koncilní dokument, tzv. „Konstituce o liturgii“ vydaný 4. prosince 1963.⁴³

Do druhého vatikánského koncilu se posvátný prostor chrámu výrazným způsobem vyčleňoval od prostoru profánního. Věřící měl pociťovat, že v daný moment překročil jasně definovaný práh od okolního profánního světa do světa posvátného. Při vstupu do chrámu byly umísťovány kropenky se svěcenou vodou, které měly znázorňovat onen protikladný přechod. Vnitřní chrámový prostor byl hierarchicky členěn do částí podle míry posvátnosti. Prostor presbytáře je nazýván „posvátnou zónou“ z důvodu umístění oltáře a je oddělen od ostatního prostoru chrámu oltářní mřížkou a jistým vyvýšením od podlahy lodi. Vstup do prostoru presbytáře je povolen pouze kněžím, kteří mají kompetenci provádět bohoslužebné úkony. Naproti tomu věřící nemají žádné kompetence se podílet na bohoslužebných úkonech a je jim vyhrazen pouze prostor chrámové lodi.⁴⁴

Koncilní reforma zohlednila antropologická a kosmologická hlediska.⁴⁵ Všímá si nejprve člověka, pro kterého je prostor chrámu určen, a až potom směřuje svou pozornost k Bohu, jakožto „vlastníkovi chrámu“.⁴⁶ Po II. vatikánském koncilu už se neklade takový důraz na oddělení posvátného prostoru od profánního, nahlíží se na něj jakožto na celek Božího stvoření. Jak bylo popsáno v předchozí kapitole, tento přístup se promítl i do vnitřního uspořádání prostoru, kde se kněžiště již výrazně neodděluje od zbytku chrámu.⁴⁷ Prostory kostela naznačují, že jde o místo ztělesňující „živou církev“, kde jsou věřící podstatnou součástí chrámu a jsou nazýváni „živými kameny chrámu“. Na církev se nahlíží jako na aktivní společenství, které potřebuje ke svému shromažďování místo, kde by mohli jeho příslušníci slavit svátosti, poslouchat Boží slovo chvály a zpěvu a vznášet modlitby Bohu.⁴⁸

2.4. Prostorové vybavení chrámového interiéru

2.4.1. Kněžiště

Kněžiště, nebo také presbytář, je místem, ze kterého kněžstvo (presbyterium) vede mši svatou a od tohoto faktu je odvozen samotný název „presbytář“.

Důležitost onoho prostoru spočívá především v umístění oltáře, sloužícího ke slavení eucharistie. V kněžišti se také vyskytuje katedra předsedajícího biskupa, nebo sedadlo pro kněze. Podél bočních stran kněžiště, usedají presbyteri na kněžské lavici, které se také nazývá „spolutrůn“.⁴⁹ V prostoru presbytáře je umístěn i Ambon, symbol Božího slova.

Jak bylo zmiňováno v předchozí kapitole, liturgická reforma II. vatikánského koncilu se významně promítl do prostorového uspořádání presbytáře. Neklade se takový důraz na hierarchickou strukturu jako dříve, a tak není potřeba zásadního oddělení presbytáře od zbytku chrámu a prohlubovat tak pomyslnou vzdálenost mezi kněžími a laiky. Všichni

⁴² Srov. *Sacrosanctum concilium* [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.vatican.va>

⁴³ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 62.

⁴⁴ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 90-91.

⁴⁵ Srov. Tamtéž, s. 90.

⁴⁶ Srov. HLINICKÝ, J. *Sakrálny priestor na začiatku 21. storočia*. Trnava, 2002, s. 47.

⁴⁷ Srov. VLČKOVÁ, M. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. České Budějovice, 2017, s. 91.

⁴⁸ Srov. HLINICKÝ, J. *Sakrálny priestor na začiatku 21. storočia*. Trnava, 2002, s. 46-47.

⁴⁹ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 383-384.

účastníci – včetně presbyteria a laiků – se podílejí na vykonávání samotné liturgie. To můžeme vidět při vykonávání bohoslužebných úkonů laiky. Z tohoto důvodu se projevuje snaha o sjednocení presbytáře s okolním prostorem chrámu, a vytvoření tak celistvého liturgického prostoru pro všechny účastníky bohoslužby. V mnoha kostelech se na tento popud odstranila oltářní mřížka a prohloubil se tak bezbariérový prostor.⁵⁰

2.4.2. Oltář

Oltář představuje samotný posvátný střed chrámového prostoru. Název vychází z latiny, která označuje slovo synonymem „oltář zápalných obětí“ od *adolere* (spalovat) a *ara* (planout, pálit).⁵¹

Prvním oltářem se rozumí stůl ve večeřadle, tj. místo konání Poslední večeře Páně, na který přinesl Kristus první nekrvavou oběť (v podobě svého těla představujícího chléb a krve symbolizující červené víno). Tato podoba převládala v nejstarší křesťanské době, kdy představoval oltář prostý přenosný dřevěný stůl, který se rozložil před začátkem oběti. V katakombách byl stavěn co nejbližší k hrobům sv. mučedníků, jejichž oběť souvisela s Kristovou smrtí na kříži. To byl možný důvod, proč se v tehdejších bazilikách začalo se stavbou oltáře nad hrobem nějakého mučedníka. Později se tak stalo pravidlem, že oltář v sobě musí mít zakomponovaný ostatek oněch svatých mučedníků, který mohl být k nahlédnutí skrze mřížovaný otvor.⁵² Na přelomu tisíciletí se stalo zvykem umísťovat na oltář obrazy nebo reliéfy, tzv. retábly. V barokním slohu se začal objevovat na onom retáblu zavěšený tzv. „oltářní obraz“, podél kterého vedly architektonické sloupy bohatě zdobené postavami andělů a svatých. V období renesance se oltáři dostala podoba sarkofágu. Liturgická obnova 20. století se však silně upírá k vrácení staré základní podoby oltáře, a to stolu umístěného ve středu kněžiště.⁵³

Oltář je nejdůležitějším prvkem chrámu z důvodu jeho podstaty. Z určitého hlediska je totiž podstatnější než samotný chrám. Oltář může existovat i bez chrámu, kdežto chrám bez oltáře nikoliv. Celý liturgický prostor chrámu by se měl odvíjet od oltáře, který tak zaujímá funkci samotného srdce chrámu.⁵⁴ Pro onu posvátnost musí být oltář značně vyzdoben. Zdobí se často živými květinami, které nabývají různých podob v rámci liturgického roku. Podstatnou částí oltáře také musí být dobře viditelný kříž s tělem Páně, po obou stranách obklopený uměleckými hodnotnými svícny s voskovými svícemi, které ztělesňují významnou symboliku. Hořící svíce symbolizují Krista, jenž se za nás obětoval, a také odkazují na doby, kdy byla mše sloužena v temných katakombách.⁵⁵

Důležitost oltáře krásně reflektuje ve své knize *O posvátných znameních* Romano Guardini, který tvrdí že: „*Nejhlubší schopností duše je schopnost oběti. V nejhlubším nitru člověka spočívá ono ticho a jasnost, z nichž vystupuje k Bohu oběť. Tohoto nejnitiřnějšího a netiššího a nejsilnějšího v člověku je oltář venku viditelným znamením.*“⁵⁶

⁵⁰ Srov. VLČKOVÁ, M. *Znamení víry v krajině*. České Budějovice, 2018, s. 71-72.

⁵¹ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 411.

⁵² Srov. FOLTYNOVSKÝ, J. *Liturgika: 2. vyd.* Olomouc, 1936, s. 85-86.

⁵³ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 412.

⁵⁴ Srov. VLČKOVÁ, M. *Znamení víry v krajině*. České Budějovice, 2018, s. 73.

⁵⁵ Srov. DOSTÁLEK, J. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové, 1945, s. 43-45.

⁵⁶ GUARDINI, R. *O posvátných znameních, 2. vyd.* Kostelní Vydří, 1992, s. 37.

2.4.3. Svatostánek

Svatostánek, nebo také tabernákl, pochází z latinského *tabernaculum* (stan). Jedná se o posvátné místo uchovávající schránku s nádobou, ve které se nalézá eucharistický chléb.⁵⁷

V minulosti byl svatostánek v prostoru umístován různými způsoby. Měnil se také i samotný způsob uchovávání eucharistie. Zprvu byl ukládán v kněžských domech, poté se se začal objevovat ve vedlejších prostorách chrámu. V období pozdní gotiky býval ukládán ve vlastním vyčleněném domečku směrem od prostoru chrámu. Neměnilo se však pouze situování svatostánku, ale i jeho samotný vzhled, kdy se mu dostala např. podoba zavěšené schránky (menza) nad oltářem, nebo sochy holubice. V 15. století se na popud milánského kardinála sv. Karla Bartolomějského začal svatostánek spojovat pevně s hlavním oltářem. Tato iniciativa se stala později pro mnoho míst závaznou formou umístění, která trvala až do 20. století, kdy je povoleno biskupovi uchovávat eucharistii mimo oltář.⁵⁸ Podle CIC z roku 1983 (kán. 938) má být eucharistie uchovávána pouze ve svatostánku, který je umístěn na místě vhodném pro modlitbu, dobře viditelném a patřičně důstojně ozdobeném.⁵⁹

2.4.4. Ambon

Ambon, ve středověku zvaný *analogion* (čtecí pult), vychází z řeckého *anabainein* (vystupovat vzhůru). Jedná se o vyvýšené místo, z něhož se předčítá Boží slovo. Ambon slouží také pro přednášení kázání a přímluv.⁶⁰

Původním místem zvěstování byla biskupská katedra. V důsledku zvětšování liturgického prostoru prostřednictvím výstavby větších chrámů se kvůli špatné akustice místo čtení a kázání posunulo blíže k věřícím.⁶¹ Od 13. století se ve velkých gotických chrámech zvěstování Božího slova provádí z již zmíněného lektoria. Ve 14. století se začaly pronášet homilie z kazatelen, které byly situovány k boční stěně lodi. I ty postupně ale ztratily svůj význam, zejména kvůli vyvinutému systému elektronické akustiky, díky kterému se mohl zvuk z kněžiště šířit do celého prostoru chrámu.⁶² Tato skutečnost napomohla k znovuobnovení zvěstování božího slova z oblasti kněžiště. Na základě II. vatikánského koncilu by měl ambon, jakožto ztělesňující přítomnost Boha v čtení slova, mít důležitou funkci a měl by poukazovat svým vzhledem na jeho významnost. Zároveň by měl disponovat fixním umístěním stejně jako oltář, ze kterého bude pro shromážděnou obec dobře viděn i slyšen.⁶³

2.4.5. Katedra a sedadlo pro kněze

Katedra vychází z řeckého *kathedra*. V antice se jednalo o sedadlo vysoce postaveného úředníka, soudce či učitele. Pojem se později začal užívat i v křesťanství pro bohoslužebné biskupovo sedadlo, z kterého kázal a řídil bohoslužbu.⁶⁴

⁵⁷ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 485.

⁵⁸ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 413-414.

⁵⁹ Srov. PAPEŽ JAN PAVEL II., *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny*: latinsko-české vyd., Praha, 1994, s. 139.

⁶⁰ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*, Praha, 2008, s. 44.

⁶¹ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 415.

⁶² Srov. VLČKOVÁ, M. *Znamení víry v krajině*, České Budějovice, 2018, s. 73.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 74.

⁶⁴ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*, Praha: Vyšehrad, 2008, s. 414.

Zpočátku měla katedra podobu přenosného sedadla umístěného ke konci kněžiště a z obou stran byla obklopena sedadly přísluhujících kněží. Jak již bylo zmíněno, později ve 4. století sedadlo vzhledově připomínalo trůn a bylo jím i nazýváno, aby bylo z názvu zřejmé vysoké postavení biskupa. Na přelomu tisíciletí bývaly trůny přemísťovány k boční straně oltáře. Ve 20. století už se nemá říkat sedadlu trůn, nýbrž katedra.⁶⁵ Sedadlo pro kněze má poukazovat vizuálem na jeho předsednictví a také na symboliku, že Kristus je u mši svaté prostřednictvím kněze přítomen. V tomto případě nemá být sedadlo obyčejnou židli, ale ani trůnem. Je třeba ho umístit tak, aby směřovalo k lidu a bylo dobře viditelné, nejlépe v čele kněžiště. Dále je vhodné, aby bylo akusticky zajištěno mikrofonem.⁶⁶

2.4.6. Místa pro věřící

Chrámové lavice jsou místem zastupujícím určitý aspekt důležitý pro komfort věřících. Pro optimální funkčnost je nutností splňovat následující požadavky. Pro předpoklad pohodlného klečení, sezení i stání je potřeba, aby byly lavice dobře konstruovány, to znamená že musí být opatřeny klekátkem, sedadlem a opěradlem. Pod opěradlem lavice je umístěna vodorovná lišta určená pro odkládání modlitebních knih a jiných předmětů.⁶⁷ Také je důležité, aby mohli liturgické úkony kněze a přísluhujících v presbytáři věřící z lavic pohodlně nejenom vidět, ale také slyšet za pomoci elektronického akustického systému.⁶⁸

2.4.7. Místo pro křest

Křestní místo slouží ke svátosti křtu.

Už od 3. století se začínají objevovat zmínky o vlastních prostorech určených pro křest, tzv. baptisteria. V těchto prostorech se nacházel do země zapuštěný bazén s mírnou hloubkou. Koncem starověku se mění právo, že křtít může pouze biskup a nikoliv kněz. V této době přichází období, kdy začíná převažovat křest dětí. V návaznosti na to stačila ke svátosti křtu přenosná nádoba nebo kád'. V období románském se k uchovávání křestní vody začínají objevovat kamenné a kovové křtitelnice, které přejímaly podobu poháru. V 16. století vzrostl na popud milánského arcibiskupa Karla Boromejského požadavek, aby katedrály měly svá samostatná baptisteria a menší chrámy svou vlastní křtitelnicí při levé straně kostelního vchodu. V polovině 20. století se prosazuje myšlenka, že křest má být slavností, která by se měla odehrávat před zraky shromážděné obce, a tak se tedy začíná situovat křestní místo mezi oltářem a shromážděním.⁶⁹

Ačkoli nebylo nikdy pevně dáno umístění místa pro křest, jsou na něj i přesto kladeny nároky z pohledu liturgického řešení. Důležitost křtu by se měla architektonicky zdůrazňovat, protože křest symbolizuje očistění od hříchu, slavnostní vstup do církve a také symbolizuje nové narození – Kristovo Zmrtvýchvstání.⁷⁰

⁶⁵ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 414.

⁶⁶ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 48-49.

⁶⁷ Srov. DOSTÁLEK, J. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové, 1945, s. 68.

⁶⁸ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 50.

⁶⁹ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 416-417.

⁷⁰ Srov. VLČKOVÁ, M. *Znamení víry v krajině*, České Budějovice. 2018, s. 75.

2.4.8. Zpovědní místo

Zpovědnice je odděleným místem v prostoru chrámu, nebo přilehlé místnosti, v němž kněz uděluje kajícím svátost smíření.

V chrámovém prostoru se zprvu svátost smíření prováděla poblíž oltáře na kamenných klekátkách pro kajícíky.⁷¹ Jelikož je pro kněze při této činnosti přirozené sedět, bylo k oltáři také přistavováno přenosné sedadlo.⁷² V 16. století se stalo povinností, aby se mezi klekátko budovala mřížovaná stěna, z čehož vychází i vzhled dnešních zpovědní.⁷³

V nynější době je model otevřené zpovědnice anebo „budky“ s mřížovou stěnou pro udělování svátosti smíření nevhodný. Vhodným řešením je uzavřená zpovědní místnost umožňující „zpovědní rozhovor“. Místo by mělo být umístěné při vstupu do chrámu, aby při bohoslužbě příliš nerozptylovalo. Také by mělo být dobře vytápěné a větratelné. Naprosto klíčové je, aby toto místo bylo dokonale odzvučeno a vybaveno signální vyobrazující obsazenost.⁷⁴

2.4.9. Místo pro sbor zpěváků

Místo pro sbor zpěváků a varhany se nazývá kruchta, nebo také kůr vycházejícího z řeckého *chór* (taneční, pěvecká skupina).⁷⁵ Toto místo slouží pěveckému sboru a varhaníkovi k hudebnímu doprovodu při mši svaté.

Bohoslužebným zpěvem původně doprovázeli bohoslužbu pouze duchovní a mniši. Později byli obsazováni do sboru i mladší chlapci. Sbor měl své místo v prostoru oltáře. V období baroka se sbor přemístil do zadní části chrámu.⁷⁶

V některých chrámech, pokud to prostor dovozoval, se pěvecký sbor vrátil k oblasti oltáře, aby mohl být pro shromážděnou obec dobře viděn, a také aby jeho členové mohli pohodlně chodit ke svatému přijímání.⁷⁷

2.4.10. Věž a zvony

Věž se zvonem je neoddelitelnou částí každého chrámu. Slouží jako nosič pro zvon, který má signalizující, svolávací i připomínající funkci.⁷⁸

Počátek stavění věží v průčelí chrámu přichází v 5. století zejména kvůli střežení místa, kde byla postavena. Kvůli symbolice Božího hradu se věž později stává běžným prvkem i na méně významných chrámech.⁷⁹

⁷¹ Srov. DOSTÁLEK, J. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové, 1945, s. 72.

⁷² Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 569.

⁷³ Srov. DOSTÁLEK, J. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. Hradec Králové, 1945, s. 72.

⁷⁴ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 53.

⁷⁵ Srov. BERGER, R. *Liturgický slovník*. Praha, 2008, s. 154.

⁷⁶ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 417-418.

⁷⁷ Srov. ČERNOUŠEK, T. *Liturgický prostor*. Olomouc, 1995, s. 53-54.

⁷⁸ Srov. Tamtéž, s. 54.

⁷⁹ Srov. ADAM, A. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 420.

3 Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou

3.1. Boršov nad Vltavou

Boršov nad Vltavou je obec ležící v Jihočeském kraji, konkrétně 6,5 km jihozápadně vzdálená od Českých Budějovic. Žije zde přibližně 2000 obyvatel. Tato obec má bohatou a velice zajímavou historii.

Krajina, v níž se Boršov nachází, byla osídlena již v pradávných dobách. Osada vznikla na staré obchodní cestě, která směřovala do budějovické kotliny. Pradávnou historii osídlení dokazují nálezy z vykopávek v nejbližším okolí a také fakt, že na samotném území Boršovských polí byly náhodou vyorány kusy starých nádob.⁸⁰ Ač nejsou u Boršova dohledatelné zprávy o jeho vzniku, podobně jako u jiných vesnic v regionu, lze předpokládat, že byla obec založena nejpозději kolem poloviny 13. století. Zakladatelem obce, historickými prameny nedoloženým, mohl být jakýsi Boreš.⁸¹

První spolehlivá, ač nepřímá zmínka o existenci Boršova pochází z roku 1261, kdy je jistý Albert z Boršova (později i jeho bratr Beneš) uveden jako svědek na listině Voka z Rožmberka týkající se podacího práva ke kostelu ve Veselí nad Lužnicí a vsi Ponědraže ve prospěch vyšebrodského kláštera.⁸² Z dobových pramenů lze konstatovat, že kolem 13. století Boršov patřil bratrům Albertovi a Benešovi z Boršova. Později, kolem osmdesátých let 13. století, se bratři přesídlili do jiných vesnic. Albert se usídlil v Horní Stropnici a jeho bratr Beneš v Chlumu. Píše se rok 1290 a Albert z Boršova se rozhodl, zřejmě kvůli neklidné době v českých zemích, darovat ves ve zbožném úmyslu cisterciánskému klášteru ve Vyšším Brodě s podmínkou, že mu bude do konce života náležet její zisk.⁸³ Boršov zůstal ve správě onoho kláštera až do roku 1848.⁸⁴

V polovině 19. století se stal Boršov samostatnou obcí, která se postupem času spojila s obcí Poříčí, jež ležela na protějším břehu Vltavy. V roce 1864 je Zemským režimem vydán zákon o obecním zřízení, který ruší rychtářství a nahrazuje ho obecním zastupitelstvem se zvoleným starostou.⁸⁵ Ke konci 19. století zde byla vybudována továrna na těstoviny, kterou postavili bratři Vlastimil a Dobroslav Zátkovi. V tehdejší Rakousko-Uhersku se jednalo o největší továrnu na těstoviny vůbec, a i v dnešní době se jedná o velice prosperující firmu na trhu. Dále, ke konci 19. století, zde byla vybudována železniční trať s přemostěním Vltavy do Českého Krumlova.

Ve 20. století dostává Boršov takovou tvář, jakou známe již dnes, počínaje výsadbou dvou sadů, které přispěly ke zvelebení obce. První byl vysazen třešňový sad pojmenovaný po Antonínu Švehlovi, který se nachází nedaleko od kostela sv. Jakuba Staršího. Dva roky poté byl vysazen podél železniční trati druhý, švestkový, sad, který nese jméno sad Gustava Habrmana.⁸⁶ Dále ve 30. letech 20. století byl obcí otevřen kamenolom, který se

⁸⁰ Srov. MAREŠ, V. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*. České Budějovice, 1938, s. 6.

⁸¹ Srov. KOVÁŘ, D. *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*. České Budějovice, 2008, s. 13.

⁸² Srov. MAREŠ, V. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*. České Budějovice, 1938, s. 9.

⁸³ Srov. Tamtéž, s. 11.

⁸⁴ Srov. KOVÁŘ, D. *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*. České Budějovice, 2008, s. 14.

⁸⁵ Srov. KREJČŮ, I. *Od minulosti k přítomnosti obce Boršova nad Vltavou*. Obec Boršov nad Vltavou, 2004, s. 14.

⁸⁶ Srov. Tamtéž, s. 31.

nacházel jižně od vsi. O pár let později obec otevřela turistickou stezku vedoucí kolem břehu Vltavy přes Divčí Kámen až do Zlaté Koruny. Mimo jiné byl v Boršově ve 20. století založen hasičský spolek, vlastenecko-dobročinná sdružená obec baráčníků a včelařské sdružení.⁸⁷ Pět let po konci druhé světové války dostal nově spojený Boršov s Poříčím úředně stanovený název Boršov nad Vltavou.⁸⁸

3.2. Popis a vývoj farnosti Boršov nad Vltavou

3.2.1. Popis farnosti Boršov nad Vltavou

Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou je územním společenstvím katolíků, které je v rámci vikariátu České Budějovice – venkov součástí českobudějovické diecéze. Územní společenství zahrnuje vesnice Boršov nad Vltavou, Černý Dub, Homole, Jamné, Koroseky, Kroclov, Nové Homole, Planá, Roudné, Vrábče, Zahorčice a Závraty. V současnosti farnost nemá sídelního duchovního správce, tudíž je administrována ex currendo duchovním Pavlem Bickem z farnosti při kostele sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích. R. D. Bc. Pavel Bicek je zároveň administrátorem ex currendo farnosti Doudleby, Kamenný Újezd a Střížov.⁸⁹

V samém srdci Boršova nad Vltavou se nachází farní kostel sv. Jakuba Staršího v gotickém stylu a naproti přes ulici fara ve stylu barokním. Na území farnosti byl vystavěn ještě jeden kostel, a to kostel sv. Václava ve Vrábči.

Bohoslužby jsou ve farnosti rozvrhované každý týden. V kostele sv. Jakuba Staršího se konají pravidelně třikrát týdně, a to v úterý a sobotu od 17:00 a v neděli od 7:45. V kostele sv. Václava ve Vrábči se mše koná vždy jednou za měsíc, a to pouze poslední sobotu v měsíci.⁹⁰

3.2.2. Historický vývoj farnosti Boršov nad Vltavou

S historickým vývojem Boršova se zároveň vyvíjela i jeho farnost. V literatuře o historii Boršova se píše převážně o změně podoby kostela sv. Jakuba Staršího. Onomu kostelu věnují celou samostatnou kapitolu, proto se v této podkapitole budu zmiňovat o kostele sv. Jakuba Staršího pouze okrajově.

O počátku založení farnosti v Boršově nejsou žádné dobové záznamy. Proto se opět vrátíme do dob pánů z Boršova, kde je první písemná zmínka o existenci farnosti v darovací listině z roku 1290, ve které již zmiňovaný Albert z Boršova věnuje kostel sv. Jakuba Staršího společně s celou vsí cisterciáckému klášteru ve Vyšším Brodě.⁹¹ Podací listina z roku 1290 tedy potvrzuje existenci kostela, ale není zde zmíněna fara. Díky tomuto faktu lze předpokládat, že v této době ještě fara neexistovala. Dokazuje to také listina pražského biskupa Tobiáše z konce 13. století, ve které se na žádost kláštera přidělují tehdejší osadníci Boršova k faře v jiné vsi. Zmínka o existenci boršovské fary přichází díky klášternímu kronikáři Dr. Dom. Kaindlovi, který píše, že papež Bonifác na

⁸⁷ Srov. KOVÁŘ, D. *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*. České Budějovice, 2008, s. 15.

⁸⁸ *Vyhláška ministra vnitra č.13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst v roce 1950 [online]*. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>.

⁸⁹ Srov. *Katalog diecéze Českobudějovické [online]*. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://katalog.bcb.cz>.

⁹⁰ Srov. *Katolické bohoslužby v České republice [online]*. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://bohoslužby.cirkev.cz>.

⁹¹ Srov. MAREŠ, V. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*. České Budějovice, 1938, s. 24.

začátku 15. století propůjčil fary panu Jindřichovi z Rožmberka, mezi nimiž byla i fara boršovská. Podle evidence duchovních, která se nachází na faře, je prvním působícím farářem jistý pan farář Jindřich, který zde působil do roku 1361. Díky tomuto faktu je zřejmé, že boršovská fara byla založena za vladaření Rožmberských pánů a dokazuje to i ikonický erb pětিলisté růže, který je vyobrazen nad vchodovými dveřmi do fary. Fara byla dlouhá léta neobsazována, jelikož bylo Vyšebrodským klášterem farnosti léta upíráno právo obsazovat vlastní kněží. Až v polovině 17. století začala být fara obsazována klášterními kněžími.⁹² V roce 1726 zavedl opat vyšebrodský ve farnosti pravidelné nedělní bohoslužby.⁹³ Správa farnosti vyšebrodským cisterciáckým klášterem trvala až do druhé poloviny 20. století, poté začala spravovat farnost českobudějovická diecéze.

3.3. Sakrální stavby na území farnosti

3.3.1. Kostel sv. Jakuba Staršího

Jednolodní původně gotický kostel s pravoúhlým kněžištěm se nachází v samotném jádru obce a je i s jeho okolním hřbitovem kulturní památkou.⁹⁴ Kostel sv. Jakuba Staršího (viz Příloha I; obr. č. 1) je hlavním farním kostelem celého územního společenství.

3.3.2. Kostel sv. Václava

Na návsi obce Vrábče se vyskytuje druhý kostel a tj. Kostel sv. Václava (viz Příloha IV; obr. č. 33). Jednolodní stavba se sakristií a presbytářem byla postavena v novogotickém stylu ve 40. letech 20. století. Vysvěcena byla vyšebrodským opatem Tecelinem Jakschem.⁹⁵

V průčelí stavby je kolem dvoudílných vstupních dveří veden zděný portálek, který vrcholí stříškou vedenou do špičky. Dále se v průčelí vede vysoká hranolová věž s úzkými okny do tvaru lomového oblouku. Na přední stěně a bočních stěnách věži jsou umístěny analogové hodiny. Věž vrcholí jehlancovitou střechou pokrytou plechem. Na oné střeše po stranách vykukují malé arkýře. Samotný vrchol střechy zakončuje vysoký jednoramenný kříž. Kolem celého objektu se nacházejí dvoustupňové ozdobné pilíře se skosenou stříškou. Dále se po bočních stěnách nacházejí úzká okna v gotickém stylu. Objekt zakončují dvě po sobě jdoucí pravoúhlé apsidy, které jsou kryty stanovou střechou.

Jak jsem již zmínil, prostor kostela je plně využíván ke slavení svátostí. Vždy poslední sobotu v měsíci se zde koná bohoslužba.

3.3.3. Kaple sv. Jana Nepomuckého

V samotném jádru Zahorčic se na návsi nachází kaple sv. Jana Nepomuckého se zvoničkou (viz Příloha IV; obr. č. 34). Původně zde nestála kaple, ale zvonička s vysvěceným zvonem z 19. století. Její podoba nám bohužel není známa. Nynější stavba pochází z 20. let 20. století.⁹⁶

⁹² Srov. MAREŠ, V. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*. České Budějovice, 1938, s. 27.

⁹³ Srov. Tamtéž, s. 28.

⁹⁴ Srov. *Národní památkový ústav, památkový katalog* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz>.

⁹⁵ Srov. KOVÁŘ, D. *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*. České Budějovice, 2008, s. 193.

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 202-203.

Při pohledu na kapli z profilu můžeme vidět do stavby zapuštěný portálek lemovaný rustikovým čtvercovým rámem. Na vrcholu onoho rámu se nachází kříž. Portálek je zakončen trojúhelníkovým štítem a pokrytý plechovou stříškou. Dále můžeme ve vstupním portálu spatřit dvoudílné dřevěné dveře, za kterými se nachází oltář se sochami Panny Marie, sv. Jana Nepomuckého a sv. Linharta.⁹⁷ Po obou stranách lodi se nachází dvě okna ve tvaru lomového oblouku, která jsou lemována stejně jako vstupní portálek, bez kříže na vrcholu. Mezi okny se nacházejí malé pilíře se zkosenou stříškou taktéž pokrytou plechem. Dominantou kaple je zvonička při vrcholu stavby. Zvonek visí na konstrukci v oboustranném výklenku.

3.3.4. Kaple sv. Josefa

Kaple sv. Josefa (viz Příloha IV; obr. č. 35) se nachází na návsi obce Homole. Stavba pochází z 20. let 20. století a je postavena v prostém stylu bez slohových prvků.⁹⁸

Loď kaple je prostá, obdélná. Na obou bocích lodi se nachází jedno obdélné hrotité okno. V průčelí stavby se tyčí hranolová věž s umístěným zvonem a vybudovaným portálem s dřevěnými jednodílnými dveřmi. Zvonici obklopují při vrcholu malá obdélná hrotitá okna. Věž vrcholí oplechovanou jehlancovitou střechou a je zakončena křížem.

3.3.5. Kaple Nejsvětějšího Srdce Páně

Kaple Nejsvětějšího Srdce Páně (viz Příloha IV; obr. č. 36) se nachází na území Nových Homol při hlavní silnici směrem do obce Závraty v ulici Horní. Jedná se o pseudoslohovou kulturní památku s prvky baroka. Její původ se datuje začátkem 20. století.⁹⁹

Stavba stojí na obdélném půdorysu. V průčelí stavby se nachází obdélný hrotitý vstupní portál, který je zakončen trojúhelníkovým štítem. Na obou stranách portálu se vyskytují dva štukové ornamenty v podobě obdélníku s půlkruhem, a na vrcholu portálu se pak nachází štukový reliéfní kříž. Průčelí vrcholí malou hranolovou věžičkou s drobným oboustranným výklenkem, ve kterém se nachází malá konstrukce se zavěšeným zvonečkem. Vrchol zvoničky je pokrytý plechovou střechou, na které stojí socha jednoramenného kříže, vyrůstajícího z makovice. Obdélná loď kaple je z bočních stěn obklopena ozdobnými rustikovými pilíři. Dále se na obou bocích lodě nacházejí okna obdélného tvaru s ozdobným rámem. Loď ukončuje sedlová a ke konci valbová střecha.

3.3.6. Kaple sv. Petra a Pavla

Kaple sv. Petra a Pavla (viz Příloha IV; obr. č. 37) je novostavba postavená svépomocí farníků v ulici Spojevací na území obce Černý Dub. Stavba byla dokončena v roce 2018 a vysvěcena v roce 2019. Její podoba se promítá v moderním architektonickém stylu a je jednou z mála novodobých sakrálních staveb v širokém okolí.

Stavba stojí na nepravidelném půdorysu, který se od průčelí zužuje k závěru. Vytváří tak krásný, zvláště futuristický tvar. Vychází z nízkého zděného soklu. Její zdi jsou prosté, bez výrazného zdobení a natřené bílou barvou. Kaple je v bočních stěnách otevřena třemi úzkými obdélnými okny a na straně kněžiště jedním kruhovým oknem s vitráží, jež tvoří jednoduchý obrys postav sv. Petra a Pavla. Pro vstup do kaple slouží

⁹⁷ Srov. *Jihočeské kapličky* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://jihoceskekaplicky.cz>.

⁹⁸ Srov. Tamtéž.

⁹⁹ Srov. *Národní památkový ústav, památkový katalog* [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz>.

dvoudílné dřevěné dveře umístěné v průčelí stavby. Kaple je kryta oplechovanou střechou přizpůsobující se tvaru půdorysu, která plynule stoupá vzhůru od průčelí k závěru. Na střeše nad průčelím se tyčí jednoduchý jednoramenný kříž. Při kapli stojí také dřevěná zvonička se zvonem datujícím rok výstavby 2018.

Kaple plně slouží ke slavení svátostí a byla také využita např. při akci „Noc kostelů“, během níž se zde uskutečnil koncert.

3.3.7. Kaple Nejsvětější Trojice

Na společenském území farnosti se nachází také obec Planá. Obec se může pyšnit zejména návesní kaplí Nejsvětější Trojice (viz Příloha IV; obr. č. 38). Kaple byla postavena místními občany v roce 1908 v novogotickém stylu.¹⁰⁰

Kaple je jednodílná stavba s kněžištěm. Celý obvod stavby má poměrně vysoký kamenný sokl. Kněžiště je menší velikosti a stojí na polygonálním půdorysu. Je otevřeno třemi úzkými okny tvaru lomového oblouku a pokryto valbovou střechou. Loď kaple je pravoúhlá, obdélná. Boční strany lodi jsou taktéž otevřeny hrotitými okny. Vrcholí trojúhelníkovým štítem pokrytým sedlovou střechou. V průčelí stavby se mezi prostředními ozdobnými sloupy nachází vstupní portálek s hrotitě zaklenutou klenbou. Vedle portálku z levé strany je připevněna informační tabulka s datací vzniku kaple. Osa průčelí je nad portálkem prolomena kruhovým okénkem. Při vrcholu štítu průčelí se vyskytují dvě malá hrotitá okénka, nad kterými se tyčí vestavěná hranolová věž se zvonem. Ta je ze všech stran obklopena ohraničenými kruhy bílé barvy (zřejmě se jedná o místa určená pro hodiny) a úzkými okénky. Věž vrcholí jehlancovitou střechou, na které je postaven kovový kříž.

3.3.8. Kaple Panny Marie Bolestné

Na závěr nesmíme opomenout obec Závraty. Obec se řadí mezi vesnice s nejmenším počtem obyvatel. Dříve spadala pod obec Vrábče, později pod obec Homole. Samostatnou vsí se stala až roku 1992. Největší pamětihodností obce je bezesporu kaple Panny Marie Bolestné (viz Příloha IV; obr. č. 39), postavená v letech 1936-1938 místními občany.¹⁰¹

Kaple je jednodílná stavba s kněžištěm vyrůstajícím z kamenného soklu. Kněžiště je polygonální, po stranách otevřené vpadlým kulatým okénkem. Je zakončeno valbovou střechou. Loď kaple je pravoúhlá a obdélná. Po bočních stranách lodi jsou situována dvě okna s valenou klenbou. Loď je ukončena sedlovou střechou, jehož průčelí vrcholí trojúhelníkovým štítem. V průčelí stavby se nachází menší přístavek s trojúhelníkovým štítem zakončeným sedlovou stříškou, sloužící jako vstupní předsíň. Ta je opatřena obdélným vchodem s posazenými dřevěnými dveřmi. Nad vstupem se nachází poměrně velký kruhový štukový rám, ve kterém jsou vyobrazeny iniciály „IHS“, (latinsky „*Iesus Hominum Salvator*“; česky Ježíš spasitel lidí). Ze střechy předsíně v ose průčelí lodi se tyčí šestiboká věž, která je při vrcholu opatřena plechovou otevřenou zvonicí. Zakončena je kuželovitou střechou, na kterou byla postavena kovová makovice, z níž vyrůstá ozdobný kříž.

V kapli se každoročně uskutečňuje jednou za rok poutní mše.

¹⁰⁰ Srov. KOVÁŘ, Daniel. *Českobudějovicko I. Levý břeh Vltavy*, České Budějovice, 2008, s. 159

¹⁰¹ Srov. Tamtéž, s. 204-205.

4 Kostel sv. Jakuba Staršího v římskokatolické farnosti Boršov nad Vltavou

4.1. Historický vývoj objektu

O prvotních počátcích vzniku kostela sv. Jakuba nejsou bohužel žádné dobové prameny, které by tuto událost zachytily. Můžeme se tedy pouze domnívat, že kostel byl postaven roku 1230. Tento rok se ještě v počátku 20. století nacházel na tabulce visící na kostele.¹⁰²

První dokazatelná písemná zmínka o kostelu pochází z již zmiňované darovací listiny z roku 1290. Na přelomu 14. a 15. století měli páni z Rožmberka ke kostelu podací právo.¹⁰³ Na konci 15. století se kostel dočkal úpravy v podobě dostavěné západní věže, do které byl umístěn zvon.¹⁰⁴ Nelze opomenout také tragickou událost, která se v kostele stala Na svátek Božího Těla roku 1620. Uherské vojsko při přepadení Boršova vtrhlo do prostoru kostela, pobilo několik lidí včetně faráře a zničilo vnitřní zařízení. I přes to, že kostel od roku 1290 patřil vyšebrodskému klášteru, byla farnost spravována světskými faráři až do roku 1644. Poté klášter začal obsazovat své řadové kněze, např. roku 1650 byl obsazen vyšebrodský opat Jiří Wedensbuch, který vysvětil hlavní oltář kostela.¹⁰⁵

Na kostelu byly v 18. století provedeny velké stavební úpravy. Došlo zejména ke snížení původní vysoké a strmé střechy a také byla postavena kruchta pro varhany (viz Příloha II.; obr. č. 22), které kostel dostal od kapucínského kostela sv. Anny v Českých Budějovicích.¹⁰⁶

I století 19. se neslo v duchu stavebních oprav. Nad sakristií byla přistavěna oratoř roku 1823 díky Josefu Pachnerovi z Eggendorfu, který si jí nechal vybudovat pro svou rodinu. V roce 1834 byla vybudována na severní straně lodi předsíň (viz Příloha I.; obr. č. 5). Na severní straně lodi pak dvě okna, aby procházelo do objektu více přirozeného světla. Roku 1857 byl vyměněn starý oltář za nově dovezený ze zrušeného kostela sv. Víta v Habří. V roce 1869 byla do kostela pořízena socha Krista z Božího hrobu. O pár let později roku 1887 byla opravena socha Panny Marie z hlavního oltáře a následně byla přenesena na levý postranní oltář (viz Příloha II.; obr. č. 17). Na místo, kde stála ona socha Panny Marie byl vystaven na hlavním oltáři obraz sv. Jakuba od malíře Františka Doubka.¹⁰⁷

Na začátku 20. století roku 1912 proběhly na stavbě také značné opravy. Jednalo se zejména o opravu oratoře, ve které byla položena nová cementová podlaha. Téhož roku byly J. Weihsem z Krumlova vymalovány vchody do kostela a sakristie. Dále všechna čtyři okna lodi dostala od truhláře Bohdala nové okenní rámy a byla nově zasklena sklenářem Kobzínem. V té době se náklady na opravu kostela vyšplhaly do částky 562 rakousko-uherských korun. Část byla uhrazena příspěvkem od vyšebrodského opata a zbytek se uhradil penězi ze sbírek na opravu kostela. Roku 1930 obec Boršov nad Vltavou

¹⁰² Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 3.

¹⁰³ Srov. Tamtéž, s. 4.

¹⁰⁴ Srov. LAVIČKA, R. *Pozdně gotické kostely na rožmberském panství*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2013, s. 127.

¹⁰⁵ Srov. MAREŠ, V. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovic*. České Budějovice, 1938, s. 19.

¹⁰⁶ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 4.

¹⁰⁷ Srov. Tamtéž.

slavila jubilejních 700 let od postavení kostela, na základě zavěšené tabulky, která ukazovala letopočet 1230.¹⁰⁸

Tuto událost zachytil I. Ročník Farního Věštníku. „*Rok 1930 stál v naší farní osadě ve znamení jubilea. Podle staré desky nad kostelními dveřmi byl náš kostel sv. Jakuba postaven v r. 1230. Slavili jsme tedy vzácné jubileum, 700letého jeho trvání. Jako vhodná příprava sloužily sv. misie, které díky neúnavné činnosti pp. Misionářů, P. Klímka a P. Pertlíčka z Č. Budějovic, se dobře zdařily. Ke stolu Páně přistoupilo 2600 komunikantů.*“¹⁰⁹ Při slavnostech vzniku kostela se nezapomnělo ani na samotnou úpravu kostela. „*Při této slavnosti získal i náš kostel. Zásluhou dobrodinců dostalo se mu alespoň částečného vymalování, byly obnoveny dvě pěkné, starobylé sochy, sv. Šebestiána a sv. Víta a krásné kamenné sloupy očištěny od staré omítky. Zároveň u všech oltářů bylo doplněno a zlepšeno elektrické světlo.*“¹¹⁰

Při opravách kostela v roce 1934 se na jižní straně presbytáře našel dosti zachovaný starodávný kamenný svatostánek. Bohužel se nenašlo, z jaké doby svatostánek pochází.¹¹¹ Později, při malování p. Kratochvílem, byly nalezeny nástěnné malby z 15. století.¹¹²

Dne 1. července 1943 začal průzkum interiéru kostela, při kterém malíři částečně odkryli středověké nástěnné malby na zadní a bočních stranách presbytáře. Jednalo se o gotickou fresku představující sv. Václava, sv. Barboru, sv. Kateřinu, sv. Dorotu a sv. Ludmilu bez atributů (viz Příloha II.; obr. č. 14). Bohužel se při elektrifikaci kostela v roce 1926 přes malbu zasekalo elektrické vedení, a tak došlo k částečnému zničení fresky (při pohledu na fresku jdou vidět stopy od bouchání kladivem). Na severní straně kněžiště se odkrylo celkem šest neznámých figur, je možné, že se jedná o apoštoly, také se odkryla poměrně dobře zachovaná malba Bolestného Krista (viz Příloha II.; obr. č. 13). V tomto roce obdržela farnost na základě rozhodnutí Památkového ústavu 20.000,- Kčs na obnovu nalezených fresek. Proto se 19. července téhož roku sešel tehdejší farář s radou odborníků, aby se společně poradili o následném postupu na obnovu nalezených maleb a rekonstrukci hlavního oltáře. Dlouho se neotálelo a den na to bylo v celém kostele postaveno lešení. Když se lešení dostavělo, zedníci začali s otloukáním omítky v presbytáři, aby odstranili nerovnosti. Z důvodu špatného stavu elektrického vedení se po dokončení bouracích prací do zdiva vpustilo nové elektrické vedení. Koncem července roku 1943 byly při průzkumech za hlavním oltářem objeveny dvě neznámé gotické figury, avšak pro jejich špatný stav došlo k jejich opětovnému zakrytí. Také byla opravena žebra klenby a následně vymalována podle jasných zbytků červenou a žlutou barvou. Malíř Jelínek pod klenbou v horní části stěn zhotovil symboly čtyř evangelistů.¹¹³

V prvním týdnu srpna roku 1943 při průzkumu kostelní lodi byla objevena na jižní straně dobře zachovalá velká freska sv. Kryštofa (viz Příloha II.; obr. č. 21), která byla až na poškozenou spodní část nohou v dobrém stavu. Po nalezení byla již zmiňovaným malířem Jelínkem zrekonstruována. Koncem týdne se začalo s malbou stropu v presbytáři. Kvůli rostoucím nákladům, které si vyžádala rekonstrukce, požádal farní

¹⁰⁸ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 5.

¹⁰⁹ Farní Věštník. *České Budějovice 1931, roč. I, č. 2*. s. 9.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Srov. Farní Věštník. *České Budějovice 1934, roč. IV, č. 8,9*. s. 123.

¹¹² Srov. Tamtéž, č. 10. s. 142.

¹¹³ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 5-6.

Památkový ústav o příspěvek na restaurování objevených maleb. Z ústavu přišel do konce roku příspěvek 30.000,- Kčs, a to spolehlivě pokrylo náklady na opravu. Na základě onoho příspěvku si mohla farnost dovolit zhotovit i novou malbu na stropě lodi s námětem klečícího sv. Jakuba, čekajícího na smrt. Malba byla vyhotovena panem Jelínkem za 6 tisíc korun československých.¹¹⁴

Po vymalování nastaly obnovy a úpravy hlavního oltáře. Jelikož jeho retabulum sahalo až ke stropu, zakrývalo jednu z nalezených maleb, a proto se rozhodlo oltářní nástavec snížit. V den 3. listopadu 1943 byl za pomoci lešení oltář úplně rozebrán, a mohla tak započít stavba nové oltářní architektury, kterou navrhl jistý pan Ing. Pecánek. Při přestavbě se ještě dodatečně rozhodlo, že se posunou do středu boční sloupy kvůli příliš zbytečně širokému působení oltáře. Musela se také udělat nová dřevěná výztuž, jelikož byla vlhkostí dosti nahnilá. Dále se rozhodlo, že obě boční branky oltáře, které nesly sochy sv. Floriána a sv. Linharta, budou odstraněny a budou jim vystavěny nové vkusnější podstavce, které budou oporou také pro sochy sv. Bernarda a sv. Benedikta. Sochy z hlavního oltáře byly očištěny a drobně opraveny. Při dokončování posledních úprav oltáře byl zasazen již zmíněný obraz sv. Jakuba od malíře Doubka. Odstranilo se mu staré nasvícení, které vedlo kolem rámu a zhotovilo se nové v podobě dvou reflektorů mířících z vítězného oblouku. Na vánoční svátky už mohl hlavní oltář (viz Příloha II.; obr. č. 9) plně sloužit při mších.¹¹⁵

Ještě před vánočními svátky započala rekonstrukce na obou bočních oltářích, které byly opraveny a očištěny. Poté také kamenná gotická křtitelnice (viz Příloha II.; obr. č. 19) byla zbavena olejového nátěru, aby se zachoval její čistě kamenný povrch a její barokní víko bylo nově natřeno novým mramorováním. Obrazy křížové cesty byly přeskupeny kvůli nalezeným malbám a následně očištěny a přelakovány. Opravy trvaly celkem třičtvrtě roku a skončili dnem 25. března 1944. Náklady spojené s pracemi se vyšplhali až do výše 82.757 korun československých. Díky finančnímu příspěvku 30.000 Kčs od Památkového ústavu a darům obyvatel Boršova a okolních obcí ve farnosti se dokázalo shromáždit dostatek financí na obnovu interiéru, pořízení nového elektrického lustru a také překrytí střechy boční předsíně kostela.¹¹⁶

V roce 1957 začala farnost dělat přípravné kroky pro plánovanou generální opravu, jejíž náklady se měly vyšplhat až k 90.000 korunám. Práce započala 5. září 1958 odstraněním staré prejzové krytiny věže, při které bylo zjištěno poškození krovu zatékající vodou. A tak se musela shnilá zasažená místa odstranit a nahradit silnými fošnami. Deset dní po začátku stavebních prací měli stavaři zalatovanou celou střechu věže. A pár dní na to ji dokonce měli pokrytou novými prejzy. Na vrchol střechy se umístily dva kříže s šesticípou hvězdou a pozlacenou špičkou, které skrývaly měděný bleskosvod. Mezitím, co se opravovala věž, bylo kolem kostela postaveno dřevěné lešení pro opravu a vyzdění korunní římsy. Ta se vyzdívala přibližně měsíc a ukázalo se, že položení nových říms je nutností pro upevnění nového okapu. Ten měl stavbu chránit od pronikání dešťové vody, která by se vsakovala do základů zdiva. 14. listopadu 1958 započala oprava krytí střechy na severní straně kostela. O necelý měsíc později, konkrétně 9. prosince 1958, pokrývači měli nově zalatovanou jižní část lodi. Střecha lodi se pracně dokončila 8. ledna 1959. Na začátku března 1959 se začalo s opravou střechy kněžiště, která byla dokončena 25. března téhož roku. V součtu bylo použito celkem 427,77m²

¹¹⁴ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 6-7.

¹¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 7-8.

¹¹⁶ Srov. Tamtéž, s. 8.

střešní krytiny. Celkové náklady společně s opravou střechy věže a lodi činily za rok 1958 až 1959 celkem 82.651,34 korun českých. Tyto náklady byly uhrazeny Krajským národním výborem v Českých Budějovicích.¹¹⁷

Dne 4. června 1959 se u kostela sešla komise, za účasti zástupce Stavebního podniku města České Budějovice, farního úřadu a KSPPOP, která provedla průzkum vnějšího pláště a stanovila podmínky na jeho obnovu. V podmínkách obnovy se vyskytovalo např. zachování dvou nalezených původně gotických oken, která byla při úpravách částečně zazděna. Také bylo potřeba odstranit odlupující části gotické omítky s podmínkou zachovat její původní hrubost a vzhled.¹¹⁸

V roce 1991 bylo na základě odborného vyjádření pro obnovu kostela uskutečněno vymalování interiéru.¹¹⁹

4.2. Popis současné podoby objektu

4.2.1. Exteriér

Kostel sv. Jakuba Staršího (viz Příloha I.; obr. č. 1) se nachází ve Farní ulici historického jádra obce Boršova nad Vltavou a je jednou z nejstarších dochovaných staveb. Kolem dokola je obklopen masivním kamenným ohrazením pokrytým červenými prejzy. Místy je zeď ohrazení ve špatném stavu, ale i tak poměrně dobře odolává opotřebením času. Jsou zde vestavěny dva vstupy, kterými se lze dostat do vnějších prostor kostela.

Hlavní vstup se nachází naproti průčelí směrem na západ a směřuje přímo do hlavního vstupního portálu kostela. Po stranách onoho vstupu se ční dva masivní hranolové sloupy zakončené zděnou špičkou, natřené tmavě šedou barvou. Na sloupech je upevněna zhruba přes dva metry vysoká dvoukřídlá kovová brána s ozdobnými prvky. Postranní vchod se nachází na severozápadní straně směrem k faře. Jedná se o vestavěný zděný portál s valenou klenbou zakončený trojúhelníkovým štítem pokrytým střešními taškami. V portálu jsou umístěny podél klenby vedené dřevěné dvoudílné dveře. Je zde také vyvěšena informační nástěnka.

Samotný kostel je jednodílnou stavbou z lomového kamene. Jeho loď je 12 metrů dlouhá a 10 metrů široká.¹²⁰ Je kryta sedlovou střechou pokrytou prejzy. Západní stranu zakončuje trojúhelníkový štít převyšující střechu, který je částečně skryt v konstrukci věže.

Pozdně gotická věž (viz Příloha I.; obr. 2) hranolového tvaru je představena před západní stranou lodi. V průčelí je vybudován hlavní vstupní portál s hrotitě zaklenutou klenbou. Po stranách je lemovaný štukovým rámem a jsou v něm posazeny dvoudílné dřevěné dveře. Z obou stran portálu jsou vyvěšeny informační nástěnky obsahující např. stručný historický popis kostela nebo datумы farních činností. V patře při vrcholu věže se nachází zvonice se zvonem sv. Václava a Vojtěcha. Zvonice je denně využívána pro

¹¹⁷ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 9-10.

¹¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 10.

¹¹⁹ Srov. *Národní památkový ústav, památkový katalog* [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz>.

¹²⁰ Srov. BRANIŠ, J. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století*. Praha, 1900, díl VIII., politický okres Česko-Budějovický, s. 16.

oznamování poledne či hodiny večerní. Na věž je posazena dlátová střecha zakončená dvěma vikýři.

Vpravo od ní můžeme naleznout malý obdélný přistavěný vchod s lomenou střechou (viz Příloha I.; obr. 3), kterým se lze dostat do věže. Na levé straně od ní se nalézají zbytky odhalené fresky (viz Příloha I.; obr. č. 4). V počátcích 20. století do ní bylo vsazeno pár náhrobních kamenů děkanů z Boršova. Malba je místy poškozena a v nynější době takřka nečitelná, avšak lze podle zbytků tvrdit, že se jednalo o čtyři postavy. Postava Panny Marie a sv. Jana Evangelisty jsou rozpoznatelné, další postavy jsou však neidentifikovatelné. Jedná se o postavu s nakloněnou hlavou přijímající rybu a postavu s mužskou vousatou tváří.¹²¹ Mezi tyto postavy byl pozdě vložena dřevěný kříž. Na něm je na plechu malovaný ukřižovaný Kristus, nad nímž se nachází iniciály INRI, (latinsky: „*lesus Nazarenus Rex iudaeorum*“; česky: „*Ježíš Nazaretský, král židovský*“) a pod ním obrázek Panny Marie modlící se k bohu.

Severní stranu lodi otevírají dvě do zdi vpadnutá okna se segmentovým záklenkem, které lemují bílý štukový rám. Pod oknem (bližšímu k západnímu průčelí) se nachází malá přistavěná předsíň (viz Příloha I.; obr. č. 5) obdélného tvaru. Na průčelí je po obou stranách veden ozdobný štukový pilíř. Dále je zde umístěn obdélný vchod lemovaný po obvodu štukovou čarou, ve kterém jsou posazeny dřevěné dveře. Nad vchodem se vyskytuje štuková výzdoba v podobě květináče, nad kterým můžeme pod římsou naleznout časovou dataci r. 1834. Průčelí je zakončeno trojúhelníkovým štítem vyvýšeným od sedlové střechy a je pokryto střešními taškami. V nynější době prostor předsíňe slouží ke zповědním účelům.

Jižní fasáda lodi (viz Příloha I.; obr. č. 6) je holá, nalezneme zde pouze prolomená okna segmentového záklenku na stejném místě, jako tomu je u protilehlé strany lodi.

Zád' kostela směrem na východ patří kněžišti, které nabývá pravoúhlého obdélného tvaru. Je 8 metrů dlouhé a 6,7 metrů široké.¹²² Jižní strana kněžiště je otevřena dvěma do zdi vpadlými okny segmentového záklenku s bílým štukovým rámem. Mezi nimi se do zhruba stejné výšky tyčí ozdobný pilíř s valenou stříškou pokrytou prejzy. Na východní ose kněžiště (viz Příloha I.; obr. č. 7) se lomí poměrně velké původně gotické okno, segmentově zaklenuté. Kněžiště je zakončeno valbovou střechou též pokrytou prejzy. Při hranici s lehce vyvýšenou střechou lodi vykukuje malý plechový sanktuář hranolového tvaru. Opatřen je ze všech stran valenými výklenky a vrcholí jehlancovitou střechou na níž je posazen kříž.

Ze severní strany je ke kněžišti přistavěna pravoúhlá obdélná patrová sakristie (viz Příloha I.; obr. č. 8) poloviční velikosti. Severní strana je opatřena malým obdélným vstupovým portálem s posazenými jednoduchými dřevěnými dveřmi. Vchod je lemován štukovým rámem nabarveným na červeno. Východní stranu otevírá při přízemí vpadlé segmentově zaklenuté okno se štukovým rámem bílé barvy. Horní patro je ze všech stran opatřeno úzkými okénky, taktéž štukově orámovanými. Na západní straně je však okénko částečně zastavěné bočním vchodem s valenou stříškou.

¹²¹ Srov. LAVIČKA, R.; KREJČÍ, V. B. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2004, s. 14.

¹²² Srov. BRANIŠ, J. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století*. Praha, 1900, díl VIII., politický okres Česko-Budějovický, s. 16.

4.2.2. Interiér

Vnitřní prostor kostela, stejně jako vnější, prošel v průběhu času změnami. Jeho podoba se ustálila ve 20. století v důsledku značných oprav a restaurování nalezených gotických fresek. V následujícím popisu budu postupovat od předsíně v západní části přes prostor lodi až k východnímu prostoru kněžiště.

Při příchodu ze vstupního portálu se nejprve člověk dostane přes kovovou bránu do malé předsínky (viz Příloha II.; obr. č. 27). Ta je mimo čas, kdy v kostele probíhají bohoslužby a jiné liturgické činnosti, uzamčená, aby ochránila interiér před krádežemi. Avšak kostel je součástí poutní cesty a také je často navštěvován při vodácké sezóně, a tak přes ní mohou návštěvníci do vnitřního prostoru alespoň nahlédnout a díky přistavěnému pulťíku s razítkovacím polštářkem si třeba odnést i památeční razítko (viz Příloha III.; obr. č. 32).

Za onou bránou se poté v předsíni nachází navazující stupňovitý hrotitý výklenek, zakončený prosklenými dveřmi, který dělí prostor předsíně a chrámové lodi. Výklenek je po svých okrajích a vnitřku natřen červenou barvou, která krásně zvýrazňuje kontrast k okolním bílým zdím předsíně. Nad vchodem je zavěšen ozdobný štítek s datem 1944. Po levém boku výklenku se v rohu zdi nachází ozdobný kovový podstavec, tvořící stojnou plochu pro sošku modlící se Panny Marie, kterou lemuje drobný bledě modrý firhaněk, jenž je nad ní uchycen. Po pravé straně od vchodu je k rohu zdi přistavěna drobná kamenná kropenka se svěcenou vodou, kterou kryje zděná červená stříška.

Poté, co projdeme předsíní, se dostáváme do obdélného prostoru lodi. Ten působí na první pohled prostorně, příjemně a udržovaně. Podlaha lodi je kryta kosočtvercovými žulovými a cementovými deskami. Uprostřed mezi lavicemi pro věřící je položen úzký červený koberec směřující až k vyvýšenému prostoru kněžiště. Stěny lodi jsou taktéž vymalovány bíle, jako tomu je u předsíně. Prostor lodi je zakončen plochým stropem s malovaným čtvercovým dekorem, jehož středem je již zmiňovaná malba znázorňující mučednickou smrt sv. Jakuba. K malbě se váže zajímavost, že malíř Jelínek namaloval obličej klečícího sv. Jakuba podle podoby jednoho z občanů Boršova. Světlo do prostoru lodi proniká ze severní a jižní strany dvěma páry oken. Obdélná okna umístěná v nikách s valenou klenbou obsahují barevnou vitráž vyobrazující postavy světců. Na jižní straně se jedná o postavu sv. Kateřiny a sv. Anežky České, na severní straně o postavu sv. Vojtěcha a sv. Martina. K osvětlení interiéru slouží také drobná elektrická světla a zavěšený lustr.

Na jižní straně lodi se mezi okny a obrazy křížové cesty nachází jedna z nejvýznamnějších historických památek kostela. Jedná se o již zmíněnou dominantní gotickou fresku sv. Kryštofa nesoucího na rameni malého Ježíška (viz Příloha II.; obr. č. 21). Zajímavá je svým zachovalým stavem a rozměrem sahajícím až ke stropu lodi. Je opatřena červeným malovaným rámem, který onu malbu krásně zvýrazňuje. Směrem k západnímu vchodu za pravou řadou lavic závěs zahaluje místo určené pro betlém (viz Příloha II.; obr. č. 24), které se odkrývá pouze přes vánoční svátky. Pozadí betlému vytváří krásná, do oblouku malovaná noční obloha s padající kometou, kterou lemuje zlatý rám nesoucí poselství „*SLÁVA BOHU NA VÝSOSTECH A NA ZEMI POKOJ LIDEM DOBRÉ VŮLE*“. Podstatnou částí betléma jsou také sochy, které jsou mimo vánoční svátky uloženy odděleně od zbytku betléma. Zajímavostí je, že se staly předlohou pro sochy v betlému v českobudějovické katedrále sv. Mikuláše. Kousek od betlému se vedle západního vchodu nachází dřevěný regál s křesťanskými publikacemi, tvořící farní knihovnu (viz Příloha II.; obr. č. 25).

Místo pro věřící (viz Příloha II.; obr. č. 20) se skládá z dvou řad dřevěných kostelních lavic, které jsou umístěny po bočních stěnách lodi, a vytvářejí tak přirozenou uličku k procházení ke kněžišti. Lavice jsou pro větší komfort potaženy červeným podsedákem a opatřeny nedílným dřevěným klekátkem a opěradlem. Viditelnost z lavic na bohoslužebné úkony je celkově, až na drobné výjimky, dobrá, na pár místech v zadní části levé řady brání ve výhledu jeden z pilířů nesoucích kruchtu.

Kruchtu (viz Příloha II.; obr. č. 22) nacházející se v západní části lodi podpírají dva pilíře. Prostor sloužící sboru zpěváků je i přes umístěné varhany dostačující, avšak kvůli přístupu zvenku je pro slavení eucharistie poněkud nepraktický. U západní stěny jsou zde umístěny čtyři sochy, a to socha sv. Floriána, sv. Jana Nepomuckého, sv. Víta a sv. Linharta, u jižní stěny pak stojí jedna socha, socha sv. Šebestiána. Prostor kruchtly je opatřen zábradlím, které je uprostřed přerušeno předsazeným půlkruhovým balkónem.

Levou řadu lavic rozděluje na dvě části vstup do zpovědnice. Jedná se o již zmíněnou bývalou předsíň ze severní strany lodi. Bývalý vchod z předsíně byl zazděn a malá místnůstka tak tvoří ideální intimní prostor pro kontakt kajícího s knězem. Prostor zpovědnice (viz Příloha II.; obr. č. 23) je velice střídmý, nalezneme zde dvě židle, dřevěný stůl se svíčkou, jež se při svátosti zpovědi zapaluje, a dřevěný kříž se sochou ukřižovaného Krista.

Východní stranu lodi otevírá ke stropu sahající triumfální oblouk s malovaným červeným rámem, který odděluje prostor lodi od prostoru kněžiště. Po vnitřních stěnách oblouku jsou umístěny dvě sochy, ukřižovaný Kristus (viz Příloha II.; obr. č. 16) a pozlacená socha sv. Václava (viz Příloha II.; obr. č. 15) s typickými atributy. Z východní strany lodi jsou po obou stranách triumfálního oblouku situovány totožné dřevěné oltáře. U obou oltářů jde o stejnou oltářní menzu, mezi vyvýšením pro svatostánek jsou položeny dva zlaté svícny a malý kulatý ubrus, na kterém je položena váza s květinami. Svatostánek je umístěn pouze na oltáři napravo od triumfálního oblouku, na druhém je v části určené pro svatostánek umístěn pozlacený kříž. Oltářní menza tvoří podstavec pro, rovněž na obou oltářích totožný, trojdílný retábl s ozdobnými zlatými prvky. Tvar retáblu má připomínat průčelí trojlodního chrámu vrcholícího trojúhelníkovým štítem s posazeným jednoramenným křížem. Jeho lodi tvoří hlavní obdélná nika s valenou klenbou a dvě menší stejně klenuté boční niky. V nikách jsou umístěny podstavce pro sochy. Na oltáři po levé straně oblouku (viz Příloha II.; obr. č. 17) je v hlavní prostřední nise umístěna socha Panny Marie držící v levé ruce malého Ježíška a v bočních nikách je umístěna socha sv. Anny a sv. Jáchyma – rodičů Panny Marie. Na oltáři po pravé straně oblouku (viz Příloha II.; obr. č. 18) je v hlavní nise umístěna socha sv. Josefa taktéž držícího Ježíška a v bočních nikách je umístěna socha sv. Aloise a sv. Františka Assisi. Oba oltáře se dříve používaly k bohoslužebným úkonům, které kněží prováděly zády k věřícím. Jejich funkce ale později zanikla po reformě II. vatikánského koncilu, na kterém bylo určeno, že bohoslužebné úkony se mají provádět čelem k věřícím.

Před prostorem kněžiště se u oltáře po levém boku triumfálního oblouku nachází gotická kamenná křtitelnice s barokním pozlaceným víkem (viz Příloha II.; obr. č. 19). Její kalich je po obvodu obklopen lomenými štítky vyobrazujícími např. symbol šestícipé hvězdy nebo pětilisté růže. Křtitelnice je vhodně umístěna v prostoru, aby poutala pozornost věřících při svátostech křtu, ke kterým se stále pravidelně využívá.

Prostor kněžiště, i po koncilní reformě, zůstal lehce vyvýšen nad prostor lodi. Vstupuje se do něj po dvou schodech. Podlaha i schody kněžiště jsou až na zadní část, kde je vidět původní žulová podlaha, pokryty bílými mramorovými deskami. Stěny kněžiště jsou vymalovány bíle. Kněžiště je zakončeno dvěma křížovými klenbami, jejichž

žebra jsou natřena červenou barvou. Světlo prosvítá do kněžiště z východní strany jedním původně gotickým oknem a z jižní strany dvěma obnovenými lomenými okny. Je zde položen úzký červený koberec směřující od obětního stolu až k původnímu hlavnímu oltáři.

Nynější oltář (viz Příloha II.; obr. č. 10) má podobu dřevěného obětního stolu, který je na základě II. vatikánského koncilu situován čelem k věřícím v popředí, aby mohli dobře vidět na bohoslužebné úkony prováděné knězem. Obětní stůl působí prostě. Na stojné obdélné noze je do dřeva vytesán jednoduchý úzký kříž se skosenými čarami po obou jeho stranách. Plochu obětního stolu pokrývá bílý ubrus se zlatým prošíváním lemováním. V předních rozích jsou položeny menší svíce se zlatým podstavcem. Nesmí chybět také mikrofon, který díky dlouhému rameni zajišťuje pohodlný a praktický přenos mluveného slova, které se prostřednictvím reproduktorů v prostoru lodi dostane od kněžiště ke všem věřícím v lavicích.

Je zde umístěn ambon (viz Příloha II.; obr. č. 11), od kterého se pronášejí homilie a biblická čtení. Má podobu dřevěného řečnického pultíku, opět vybaveného mikrofonem. Je na něm umístěna socha holubice, již obklopují zlatavé paprsky.

Mezi nynějším a původním oltářem je umístěno sedadlo pro kněze, jedná se o obyčejnou dřevěnou židli s opěrátkem a červeným podsedákem. Přisedící sedávají podél severní a jižní strany kněžiště na spojených dřevěných sedadlech s červeným podsedákem bez opěradel, pod kterými je malý červený koberec.

V prostoru kněžiště se také nachází pár středověkých fresek. Na severní straně se nad dochovaným sanktuářem, kde se kdysi uschovala eucharistie, vyskytuje malba bolestného Krista s trnovou korunou, ukazujícího dlaně, na nichž jsou viditelné rány od ukřižování (viz Příloha II.; obr. č. 13). Vlevo od malby se nachází dochovaná freska, na které je vidět šest stojících figur v pláštích, je možné, že se jedná o apoštoly. Na jižní straně kněžiště se nachází dochovaný pás malby pěti světců s kruhovými nimbami (viz Příloha II.; obr. č. 14), uprostřed stojí sv. Kateřina se vztyčeným mečem, po jejím pravém boku sv. Barbora, vyobrazená s atributem věže, a po jejím levém boku sv. Dorota držící proutěný košík. Pravý kraj malby zakončuje sv. Václav s pro něj typickým atributem vlajkového praporu. Na levém kraji je zachycena jeho babička sv. Ludmila, bez jakýchkoli atributů.

Východní stranu kněžiště zakončuje dominantní hlavní oltář (viz Příloha II.; obr. č. 9), jehož retábl sahá téměř až ke stropu. Architekturu retáblu tvoří prostřední deska s postranními čtyřmi sloupy zakončenými pozlacenou korintskou hlavicí s nástavcem. Součástí hlavního oltáře je soubor dvou soch světců, jde o sochu sv. Benedikta (v černém mnišském hábitu) a sochu sv. Bernarda z Clairvaux (v bílém mnišském hábitu). Prostor kolem oltářní mensy je o dva stupně vyvýšen. Oltářní mensa je prostřena bílým ubrusem a jsou na ní položeny dva zlaté svícny. Hlavní částí oltáře je v prostřední části umístěný honosný svatostánek (viz Příloha II.; obr. č. 12), ve kterém se za pozlacenými dvířky nachází nádoba s eucharistií. Na obou bočních stranách svatostánku jsou umístěny tři zlaté svícny. Nad svatostánkem se nachází obdélný půlkruhově zakončený obraz sv. Jakuba, jak bdí z výšky nad Boršovem. Obraz je obklopen výrazným zlatým dekorem. Při vrcholu retáblu se nachází pozlacený symbol Nejsvětější Trojice, z kterého vychází pozlacené paprsky. Za hlavním oltářem se nachází náhrobní kameny Boršovských pánů ze Záměčku (viz Příloha II.; obr. č. 26).

5 Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou a její prostor ve volném čase

Přestože je boršovská farnost tvořena jen malým společenstvím farníků, je zde snaha připravovat program společných akcí s duchovním podtextem, na kterých si účastníci mohou užít nejen společně strávené chvíle, ale i prohlubování vlastní víry a vztahu s Bohem. Některé akce se organizují během roku opakovaně, jiné se konají jen jednou za rok, např. u příležitosti nějaké slavnosti nebo jiné události.

Pro všechny členy farnosti se, vedle bohoslužeb, v kostele sv. Jakuba Staršího pořádá pravidelně každou první sobotu v měsíci tzv. „Pobožnost prvních sobot“, při které se farníci společně modlí mariánské modlitby a modlitbu růžence.

V prostorách boršovské fary se konají různé diskuse a společná zamýšlení se nad synodálním procesem a samotnou církví na místní i celosvětové úrovni. Témata diskusí se málokdy opakují. Při jednom z posledních setkání se např. řešila otázka, jak kráčet společně a být si navzájem blíže. Organizují se ale i výlety za hranice farnosti, tento rok se plánuje zájezd do významného rakouského poutního místa – města Mariazell. Pořádají se i akce sportovního rázu, dvakrát do roka se jede na cyklovýlet k různým památkám v okolí farnosti, např. ke zřícenině kostela sv. Víta v Habří, odkud pochází hlavní oltář v boršovském kostele.

S ministranty farář chodívá na pěší túry k sakrálním stavbám zasvěceným nějakému světcí a zároveň si na každou cestu připraví informace o životě daného světce.

Farnost také nabízí pro děti do prvního stupně základní školy mimoškolní výuku náboženství, která se koná pravidelně jednou za týden na boršovské faře. Starší děti ve věku od 12 do 26 let mohou navštěvovat tzv. „Setkávání mladých“, která se konají na faře při kostele sv. Jana Nepomuckého v Českých Budějovicích, kde se účastníci mohou mimo jiné naučit individuálně pracovat s Biblií nebo jak se modlit.

Na vánoční svátky farnost pořádá společné setkání před kostelem u příležitosti tzv. „rozdávání betlémského světla“. Také se v kostele každé Vánoce koná koncert dětí z boršovské základní školy. Ve spolupráci s obecním úřadem se v lednu organizuje tříkrálová sbírka, jejíž výtěžek putuje na různé dobročinné účely.

Každoročně v rámci události Noc kostelů je v boršovském kostele připraven bohatý program, jsou čteny žalmy prokládané písněmi, je možné zúčastnit se prohlídky kostela s výkladem.

Na patronátní slavnost 25. července se ten den kromě mše svaté koná i odpolední pobožnost adorace, veřejnost si může po celý den přijít prohlédnout interiér kostela. I pro děti je připraven zvláštní program – pěší putování se svatým Jakubem kolem řeky Vltavy na Dívčí kámen (viz Příloha V.; obr. č. 40, 41).¹²³

Farníci společnými silami se ve svém volném čase podílejí na péči a údržbě nejen kostela, ale i drobných sakrálních staveb v jeho okolí.

¹²³ Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://farnost-borsov-nad-vltavou.webnode.cz>.

Závěr

V bakalářské práci Liturgický prostor kostela sv. Jakuba Staršího v římskokatolické farnosti Boršov nad Vltavou jsem se zabýval významem pojmů liturgie a liturgický prostor v historických souvislostech i jak jsou vnímány v současné době. Hlavním cílem bylo popsat vývoj a historii samotného kostela sv. Jakuba Staršího a představit jeho vlastní liturgický prostor. Dále jsem se zajímal o boršovskou farnost jako takovou, popsal jsem nejdůležitější sakrální stavby nacházející se na území jednotlivých přífařených obcí, přičemž největší pozornost byla věnována hlavnímu farnímu kostelu sv. Jakuba Staršího v Boršově nad Vltavou, u kterého jsem podrobně rozebral nejen jeho vývoj a význam pro celou farnost, nýbrž jsem se pozastavil i nad podobou jeho exteriéru a interiéru. V neposlední řadě jsem se věnoval volnočasovému aspektu života členů farnosti.

Myslím, že se mi podařilo všechny cíle mé práce naplnit. Měl jsem to štěstí, že se mi podařilo dohledat dostatečné množství pramenů, abych se mohl komplexně zaměřit na každý aspekt, který má práce chtěla pokrýt.

Teoretické znalosti ohledně liturgického prostoru, jeho uspořádání a vývoje získané při studiu odborné literatury jsem prakticky aplikoval při popisu stavby kostela sv. Jakuba Staršího v Boršově nad Vltavou. Identifikoval jsem, jak se různé liturgické koncepty odrazily na podobě kostela. Zejména jsem popsal, jak se na jeho vzhledu a využití prostor projeví vlivy II. vatikánského koncilu.

Presbytář není výrazně oddělen od chrámové lodi a původní hlavní oltář byl doplněn o nový obětní stůl, podle nových směrnic umístěný tak, aby byl tváří k lidu. Z chrámových lavic tak lze snadno sledovat bohoslužebné úkony prováděné knězem. Zpovědní místo tvořené z bývalé předsíně je ideálním intimním prostorem, vhodným k rozhovoru kajícího s knězem. I přes drobné nedostatky je prostor uzpůsoben tak, aby maximálně vyhovoval požadavkům II. vatikánského koncilu.

Při studiu tématu mě zaujalo, jak úzce se prolíná historie samotného kostela sv. Jakuba Staršího s historií celé obce, což poukazuje na skutečnost, jak tento farní kostel představoval v průběhu času metaforické srdce celé farnosti, což koresponduje i s jeho polohou v samém jádru obce. Přestože se kostel nachází v poměrně malé farnosti s vcelku nízkým počtem farníků, lze v jeho prostorách nalézt celou řadu zajímavých objektů, ať už jejich zpracováním či příběhem stojícím za jejich výrobou. Za povšimnutí stojí skutečnost, že si kostel v průběhu dějin uchoval svůj ryze gotický charakter, byť v jeho interiéru najdeme určité barokní elementy. Veškeré pozdější stavební a restaurátorské práce byly prováděny pod prizmatem zachování původního stavebního stylu. Důslednost záměru uchovat gotickou podobu kostela dokazují dochované fresky zrestaurované při generální opravě okolo poloviny minulého století nebo zachovalá gotická křtitelnice dodnes stále využívaná při svátostech křtu.

Za vyzdvihnutí stojí snaha o bohaté volnočasové využití farníků ze všech věkových kategorií na rozličných typech akcí, pohybujících se od spíše individuálně zaměřených kontemplativních zamýšlení se nad vlastní modlitbou, přes společné diskuse o aktuálních liturgických tématech, po akce sportovnějšího charakteru. Skutečnost, že se farnost snaží pravidelně setkávat a žít jako rodina i mimo bohoslužby, lze jen pozitivně kvitovat a ocenit. Návštěvu kostela sv. Jakuba Staršího v Boršově nad Vltavou můžu proto například u příležitosti slavnosti 25. července nebo Noci kostelů jen doporučit.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

ADAM, Adolf. *Liturgika: křesťanská bohoslužba a její vývoj*. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-968-3.

BERGER, Rupert. *Liturgický slovník*. Přeložil Václav KONZAL, přeložil Jaroslav VOKOUN, přeložil Zdeněk LOCHOVSKÝ. Praha: Vyšehrad, 2008. Teologie [Vyšehrad]. ISBN 978-80-7021-965-2.

BLAŽÍČEK, Oldřich J. a Jiří KROPÁČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. Ilustroval Zdeněk NETOPIIL, ilustroval Jaroslav STANĚK. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0246-6.

BRANIŠ, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Česko-Budějovickém*. Praha: Nákladem archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900. 138 s., [2] s. obr. příl. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, 8. ISBN neuvedeno.

ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1995. ISBN neuvedeno.

DOSTÁLEK, Jan. *Liturgický sloh a novodobá tvorba chrámová*. V Hradci Králové: Družstevní tiskové podniky, 1945. ISBN neuvedeno.

ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994. ISBN 80-85795-11-6.

FOLTYNOVSKÝ, Josef. *Liturgika*. Olomouc: Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci, 1932. Spisy Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci [Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci, edice] ISBN neuvedeno.

GUARDINI, Romano. *O posvátných znameních*. Přeložil Josef FLORIAN. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992. Karmelitánská spiritualita [Karmelitánské nakl., edice]. ISBN 80-85527-04-9.

HLINICKÝ, Jozef. *Sakrálny priestor na začiatku 21. storočia*. Trnava: Trnavská univerzita, 2002. ISBN 80-89074-13-8.

JAN PAVEL II. *Codex iuris canonici = Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. Přeložil Miroslav ZEDNÍČEK. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

Katolická církev Farní úřad. *Farní věstník pro Č. Budějovice a okolní osady*, 1931, roč. I, č. 2. České Budějovice: Sdružené farní úřady Českobudějovického a Hlubockého vikariátu, 1931-1938.

Katolická církev Farní úřad. *Farní věstník pro Č. Budějovice a okolní osady*, 1934, roč. IV, č. 8-9. České Budějovice: Sdružené farní úřady Českobudějovického a Hlubockého vikariátu, 1931-1938.

KOVÁŘ, Daniel. *Českobudějovicko. I, Levý břeh Vltavy*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2008. 239 s. ISBN 9788086829401.

KREJČŮ, Irena. *Od minulosti k přítomnosti obce Boršova nad Vltavou*. Boršov nad Vltavou: Obec Boršov nad Vltavou, 2004. 72 s. ISBN neuvedeno.

KUNETKA, František. *Eucharistie v křesťanské antice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. Monografie [Univerzita Palackého v Olomouci, edice]. ISBN 80-244-0920-8.

LAVIČKA, Roman. *Pozdně gotické kostely na rožmberském panství*. Vyd. 1. České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2013. 387 s. Monumenta, sv. 4. ISBN 978-80-85033-47-2.

LAVIČKA, Roman; KREJČÍ, Vojtěch Benedikt. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště. České Budějovice, 2004. ISBN neuvedeno.

MAREŠ, Vojtěch. *O minulosti obce Boršova u Českých Budějovicích*. V Boršově: Nákladem Kampeličky v Boršově, 1938. 63 s. ISBN neuvedeno.

RICHTER, Klemens. *Liturgie a život: co bychom měli vědět o mši, o církevním roku a smyslu liturgie*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-140-7.

VLČKOVÁ, Michaela. *Kde se nebe dotýká země*. In: Znamení víry v krajině. Archiv autorky. ISBN neuvedeno.

VLČKOVÁ, Michaela. *Tělo, čas a prostor v liturgii*. Praha: Malvern, 2017. ISBN 978-80-7530-103-1.

Internetové zdroje

Jihočeské kapličky [online]. [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://jihoceskekaplicky.cz>.

Katalog diecéze Českobudějovické [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://katalog.bcb.cz>.

Katolické bohoslužby v České republice [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://bohosluzby.cirkev.cz>.

Křesťanská modlitba [online]. [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://modlitba.cz>.

Národní památkový ústav, památkový katalog [online]. [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz>.

Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou [online]. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://farnost-borsov-nad-vltavou.webnode.cz>.

Sacrosanctum concilium [online]. [cit. 2023-03-12]. Dostupné z: <https://www.vatican.va>.

Vyhláška ministra vnitra č.13/1951 Sb., o změnách úředních názvů míst v roce 1950 [online]. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>.

Seznam zkratek

- Bc. – bakalář
- CIC – Codex Iuris Canonici (Kodex kanonického práva)
- č. – číslo
- IHS – Iesus Hominum Salvator (Ježíš spasitel lidí)
- INRI – Iesus Nazareus Rex iudaeorum (Ježíš Nazaretský, král židovský)
- kán. – kánon
- Kč – Koruna československá
- např. – například
- obr. – obrázek
- př. Kr. – před Kristem
- R. D. – Reverendus Dominus (důstojný pán)
- SC – Sacrosanctum Concilium – (Konstituce o posvátné liturgii)
- sv. – svatý
- tj. – to jest
- tzv. – takzvaně

Seznam příloh

Příloha I. – fotografie exteriéru kostela sv. Jakuba Staršího

Obrázek č. 1:	kostel sv. Jakuba ze strany západního průčelí	38
Obrázek č. 2:	západní strana věže v průčelí.....	39
Obrázek č. 3:	jižní strana věže s přistavěným vchodem	40
Obrázek č. 4:	dochovaná freska s pozdně zavěšeným dřevěným křížem	41
Obrázek č. 5:	předsínka na severní straně lodi	42
Obrázek č. 6:	jižní fasáda lodi.....	43
Obrázek č. 7:	východní strana kněžiště.....	44
Obrázek č. 8:	východní strana sakristie na severní straně kněžiště	45

Příloha II. – fotografie interiéru kostela sv. Jakuba Staršího

Obrázek č. 9:	hlavní oltář.....	46
Obrázek č. 10:	obětní stůl	46
Obrázek č. 11:	ambon	47
Obrázek č. 12:	svatostánek	47
Obrázek č. 13:	pás středověké malby s šesti neznámými figurami (Apoštolové?) a malba Bolestného Krista na severní stěně kněžiště	48
Obrázek č. 14:	pás středověké malby s pěti světci na jižní stěně kněžiště	48
Obrázek č. 15:	pozlacená socha sv. Václava na triumfálním oblouku	49
Obrázek č. 16:	socha ukřižovaného Ježíše Krista na triumfálním oblouku	49
Obrázek č. 17:	levý postranní oltář	50
Obrázek č. 18:	pravý postranní oltář.....	50
Obrázek č. 19:	gotická křtitelnice s barokním víkem	51
Obrázek č. 20:	lavice pro věřící	51
Obrázek č. 21:	freska sv. Kryštofa na jižní straně lodi	52
Obrázek č. 22:	kruchta pro varhany a sbor zpěváků	53
Obrázek č. 23:	zpovědnice	53
Obrázek č. 24:	místo pro betlém	54
Obrázek č. 25:	farní knihovna.....	54
Obrázek č. 26:	náhrobní kameny Boršovských pánů ze záměčku.....	55
Obrázek č. 27:	předsíň	55

Příloha III. – zajímavosti o kostelu sv. Jakuba Staršího

Obrázek č. 28:	podoba kostela v letech 1400, 1496 a 1834.....	56
Obrázek č. 29:	půdorys přízemí kostela.....	57
Obrázek č. 30:	půdorys patra kostela	58
Obrázek č. 31:	půdorys krovu kostela.....	59
Obrázek č. 32:	razítko	60

Příloha IV. – fotografie sakrálních staveb na území farnosti

Obrázek č. 33:	kostel sv. Václava v obci Vrábče	61
Obrázek č. 34:	kaple sv. Jana Nepomuckého v obci Zahorčice.....	62
Obrázek č. 35:	kaple sv. Josefa v obci Homole	63

Obrázek č. 36:	kaple Nejsvětějšího Srdce Páně v obci Nové Homole	64
Obrázek č. 37:	kaple sv. Petra a Pavla v obci Černý Dub	65
Obrázek č. 38:	kaple Nejsvětější Trojice v obci Planá	66
Obrázek č. 39:	kaple Panny Marie Bolestné v obci Závraty.....	67

Příloha V. – fotografie z aktivit farnosti

Obrázek č. 40:	putování se sv. Jakubem 2021	68
Obrázek č. 41:	putování se sv. Jakubem 2021	68

Přílohy

Příloha I. – fotografie exteriéru kostela sv. Jakuba Staršího

Obrázek č. 1: kostel sv. Jakuba ze strany západního průčelí

Obrázek č. 2: západní strana věže v průčelí

Obrázek č. 3: jižní strana věže s přistavěným vchodem

Obrázek č. 4: dochovaná freska s pozděně zavěšeným dřevěným křížem

Obrázek č. 5: předsíňka na severní straně lodi

Obrázek č. 6: jižní fasáda lodi

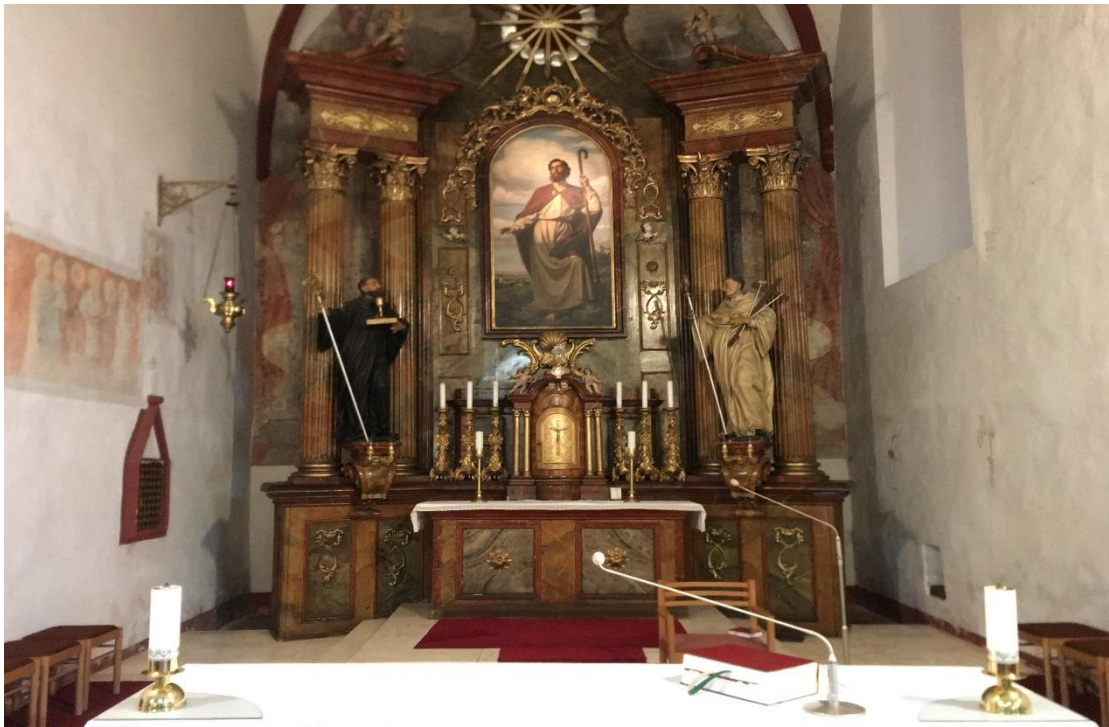

Obrázek č. 7: východní strana kněžiště

Obrázek č. 8: východní strana sakristie na severní straně kněžiště

Příloha II. – fotografie interiéru kostela sv. Jakuba Staršího

Obrázek č. 9: hlavní oltář

Obrázek č. 10: Obětní stůl

Obrázek č. 11: Ambon

Obrázek č. 12: Svatostánek

Obrázek č. 13: pás středověké malby s šesti neznámými figurami (Apoštolové?) a malba Bolestného Krista na severní stěně kněžiště

Obrázek č. 14: pás středověké malby s pěti svěťci na jižní stěně kněžiště

Obrázek č. 15: pozlacená socha sv. Václava na triumfálním oblouku

Obrázek č. 16: socha ukřižovaného Ježíše Krista na triumfálním oblouku

Obrázek č. 17: levý postranní oltář

Obrázek č. 18: pravý postranní oltář

Obrázek č. 19: gotická křtitelnice s barokním víkem

Obrázek č. 20: lavice pro věřící

Obrázek č. 21: freska sv. Kryštofa na jižní straně lodi

Obrázek č. 22: kručta pro varhany a sbor zpěváků

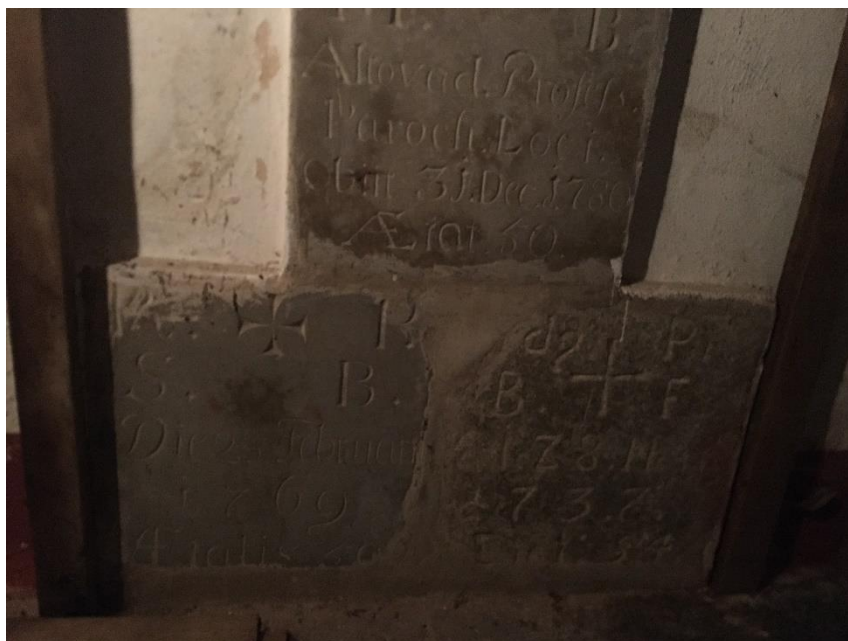
Obrázek č. 23: zpovědnice

Obrázek č. 24: místo pro betlém

Obrázek č. 25: farní knihovna

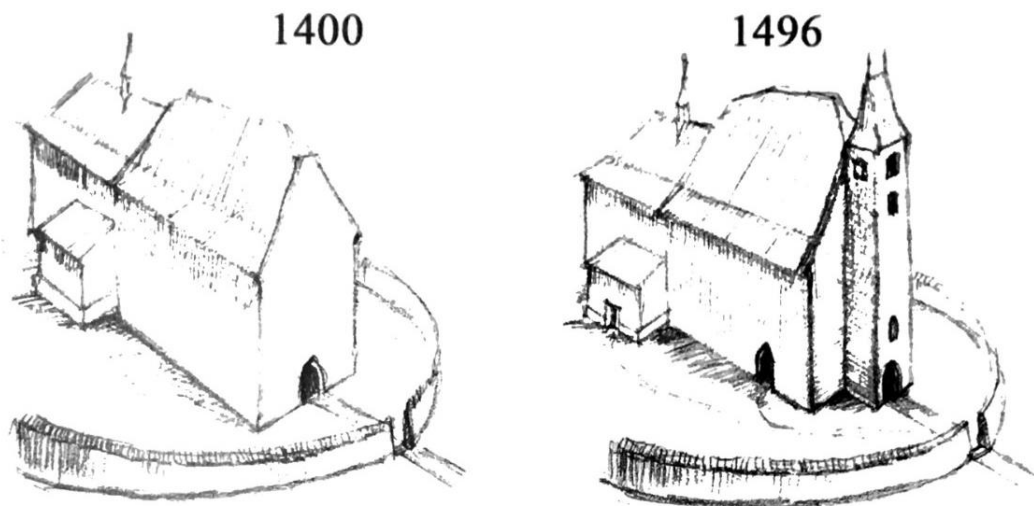

Obrázek č. 26: náhrobní kameny Boršovských pánů ze záměčku

Obrázek č. 27: předsíň

Příloha III. – zajímavosti o kostelu sv. Jakuba Staršího

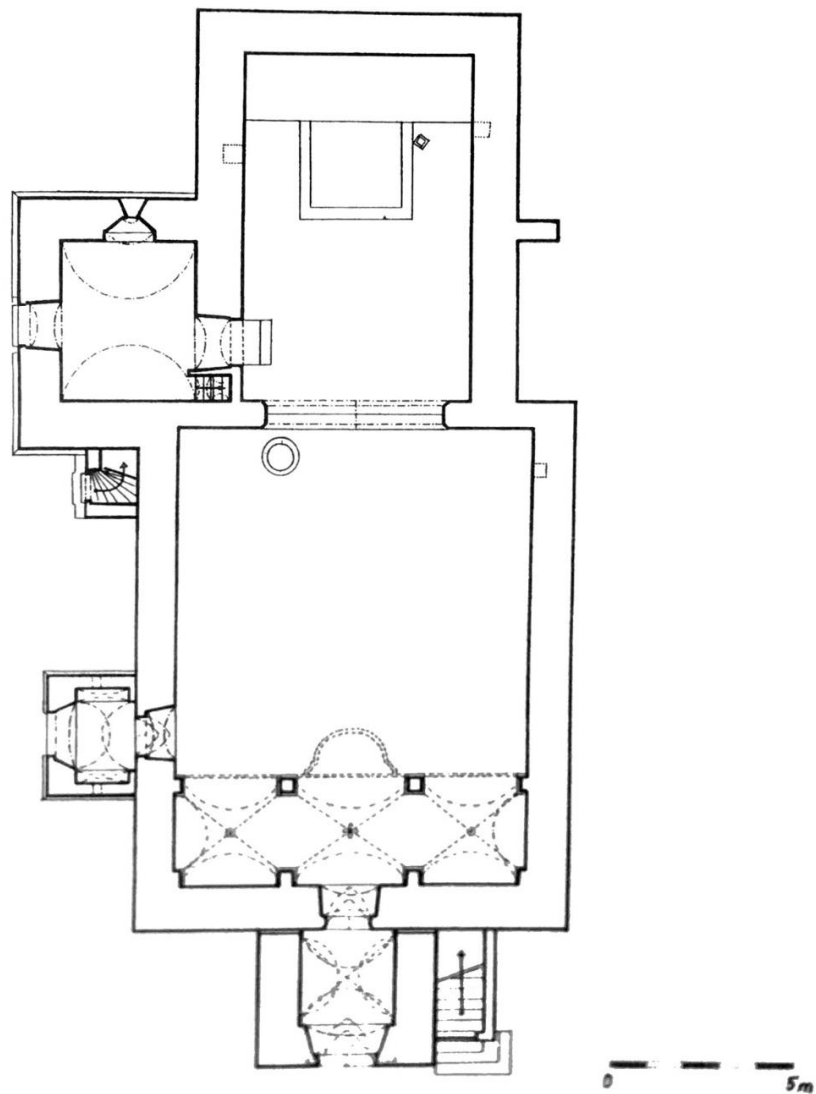

**Boršov nad Vltavou, kostel svatého Jakuba,
*hmotová rekonstrukce stavebních fází***

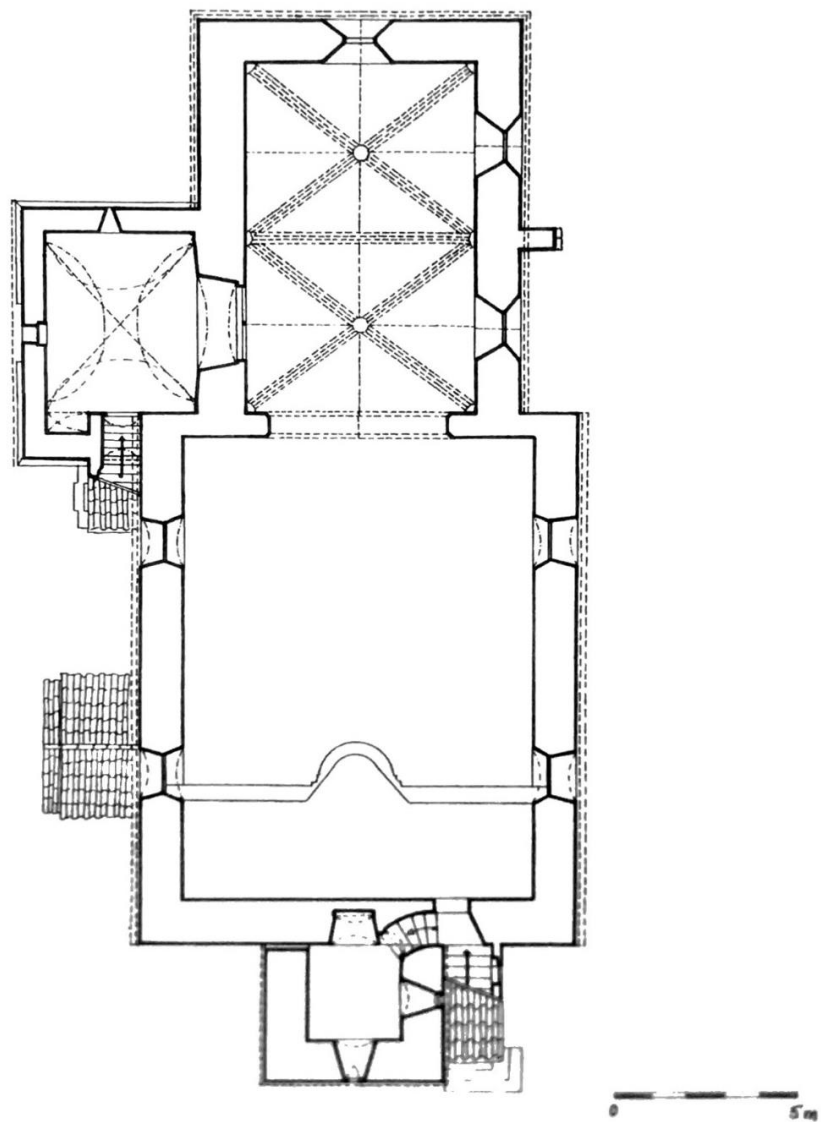

***pohled na kostel od severozápadu
v letech 1400, 1496 a 1834***

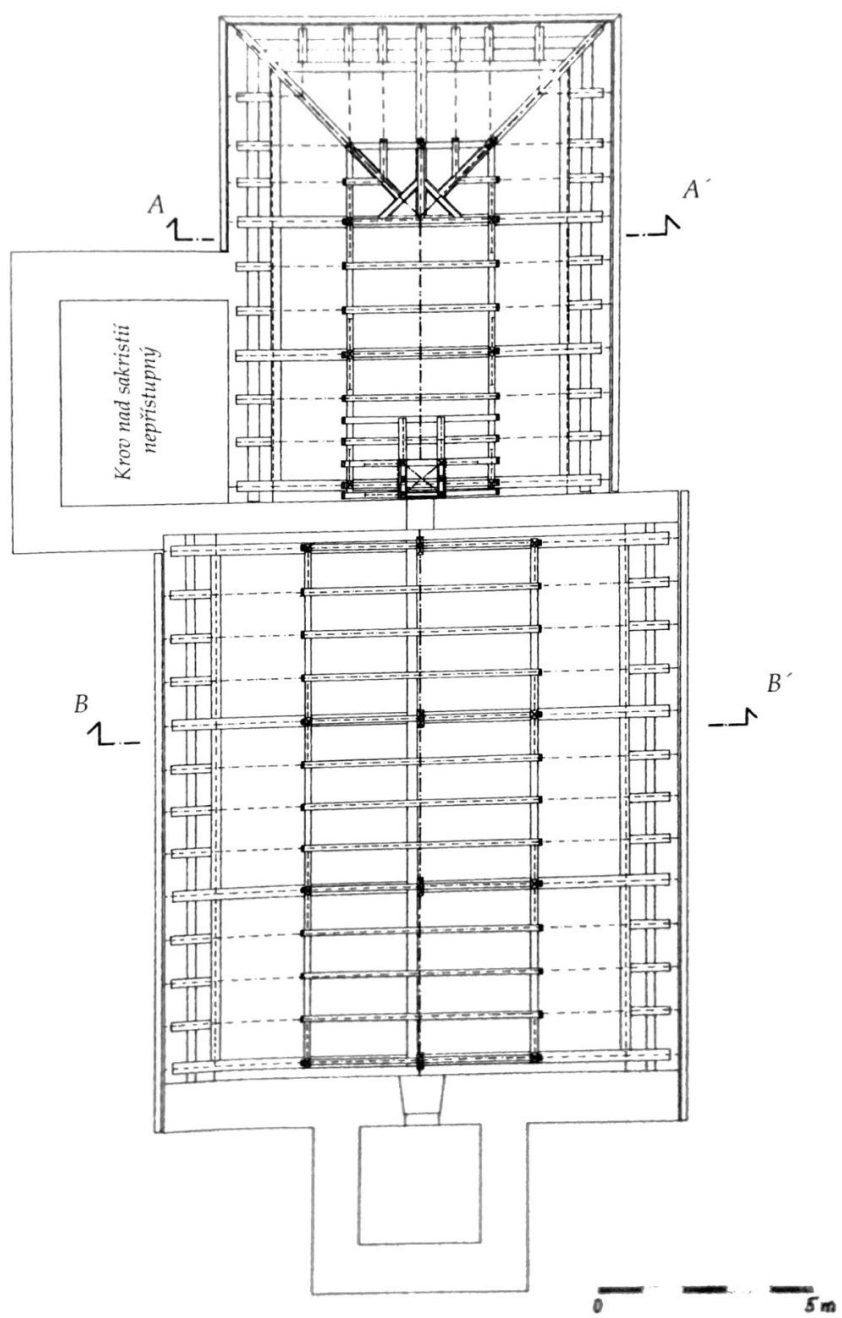
Obrázek č. 28: podoba kostela v letech 1400, 1496 a 1834

Obrázek č. 29: Půdorys přízemí kostela

Obrázek č. 30: Půdorys patra kostela

Obrázek č. 31: Půdorys krovu kostela

Obrázek č. 32: razítko

Příloha IV. – fotografie sakrálních staveb na území farnosti

Obrázek č. 33: kostel sv. Václava v obci Vrábče

Obrázek č. 34: kaple sv. Jana Nepomuckého v obci Zahorčice

Obrázek č. 35: kaple sv. Josefa v obci Homole

Obrázek č. 36: kaple Nejsvětějšího Srdce Páně v obci Nové Homole

Obrázek č. 37: kaple sv. Petra a Pavla v obci Černý Dub

Obrázek č. 38: kaple Nejsvětější Trojice v obci Planá

Obrázek č. 39: kaple Panny Marie Bolestné v obci Závraty

Příloha V. – fotografie z aktivit farnosti

Obrázek č. 40: putování se sv. Jakubem 2021

Obrázek č. 41: putování se sv. Jakubem 2021

Zdroje přílohy I.

Obrázek č. 1: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 2: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 3: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 4: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 5: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 6: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 7: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 8: vlastní fotoarchiv autora práce

Zdroje přílohy II.

Obrázek č. 9: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 10: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 11: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 12: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 13: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 14: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 15: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 16: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 17: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 18: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 19: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 20: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 21: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 22: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 23: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 24: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 25: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 26: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 27: vlastní fotoarchiv autora práce

Zdroje přílohy III.

Obrázek č. 28: LAVIČKA, Roman; KREJČÍ, Vojtěch Benedikt. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště. České Budějovice, 2004. ISBN neuvedeno, nečíslovaná strana

Obrázek č. 29: LAVIČKA, Roman; KREJČÍ, Vojtěch Benedikt. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště. České Budějovice, 2004. ISBN neuvedeno, nečíslovaná strana

Obrázek č. 30: LAVIČKA, Roman; KREJČÍ, Vojtěch Benedikt. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště. České Budějovice, 2004. ISBN neuvedeno, nečíslovaná strana

Obrázek č. 31: LAVIČKA, Roman; KREJČÍ, Vojtěch Benedikt. *Kostel sv. Jakuba Většího v Boršově nad Vltavou: stavebně-historický průzkum*. Národní památkový ústav. Územní odborné pracoviště. České Budějovice, 2004. ISBN neuvedeno, nečíslovaná strana

Obrázek č. 32: vlastní fotoarchiv autora práce

Zdroje přílohy IV.

Obrázek č. 33: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 34: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 35: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 36: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 37: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 38: vlastní fotoarchiv autora práce

Obrázek č. 39: vlastní fotoarchiv autora práce

Zdroje přílohy V.

Obrázek č. 40: *Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou* [online]. Dostupné z: <https://farnost-borsov-nad-vltavou.webnode.cz>

Obrázek č. 41: *Římskokatolická farnost Boršov nad Vltavou* [online]. Dostupné z: <https://farnost-borsov-nad-vltavou.webnode.cz>

Abstrakt

ČERKL, M. *Liturgický prostor kostela sv. Jakuba Staršího v římskokatolické farnosti Boršov nad Vltavou*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologie. Vedoucí práce ThLic. Michaela Vlčková, Th.D.

Klíčová slova: liturgie, význam a vývoj liturgického prostoru v historii, II. vatikánský koncil, chrámové vybavení, římskokatolická farnost, Boršov nad Vltavou, sakrální stavby, kostel sv. Jakuba Staršího, exteriér, interiér, společenství, aktivity, volný čas

Práce se zabývá liturgickým prostorem kostela sv. Jakuba Staršího v Boršově nad Vltavou. Začátkem stručně vymezuje pojem liturgie a nastiňuje jeho vývoj v historickém kontextu. Dále se obecně věnuje významu a dějinnému vývoji liturgického prostoru, zejména vlivu reformy II. vatikánského koncilu na jeho podobu. Popisuje římskokatolickou farnost Boršova nad Vltavou, jakožto územní společenství s přiřazenými okolními obcemi, ve kterých se nacházejí sakrální stavby sloužící k liturgickým činnostem. Na základě výše popsaných faktů je hlavním cílem práce vyobrazení vývoje a současné podoby liturgického prostoru kostela sv. Jakuba Staršího. Závěrem představuje volnočasové aktivity ve farnosti, na kterých se podílí společenství farníků.

Abstract

Liturgical space of the church of St. Jacob the Elder in the Roman Catholic parish of Boršov nad Vltavou.

The bachelor thesis deals with the liturgical space of the church of St. Jacob the Elder in Boršov nad Vltavou. At the beginning, the thesis briefly defines the concept of liturgy and describes its development in the historical context. Then, it generally introduces the meaning and the historical development of the liturgical space, especially the influence of the II. Vatican Council to its appearance. The thesis also describes the Roman Catholic parish of Boršov nad Vltavou as a territorial community with surrounding villages where the sacral buildings are used for liturgical activities. Based on the facts from the first part, the main goal of the thesis is to describe the development and current form of the liturgical space of the church of St. Jacob the Elder. Finally, it presents leisure activities in the parish, in which the community of parishioners participates.

Keywords: liturgy, meaning and development of liturgical space in history, II. Vatican Council, church equipment, Roman Catholic parish, Boršov nad Vltavou, sacral buildings, church of St. Jacob the Elder, exterior, interior, community, activities, leisure time